

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: **M 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Řecko jako destabilizující prvek eurozóny

Greece as a destabilizing element of the Eurozone

DP – PE – KEK 2011 09
Petr Baláž

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D.
Konzultant: Ing. Ivana Balážová

Počet stran: xx

Datum odevzdání: 30.9. 2011

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 5. května 2011

Petr Baláž

Poděkování

Rád bych využil tohoto prostoru k poděkování vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Ing. Pavle Bednářové, Ph.D. za odborné konzultace, ochotu a trpělivé vedení

i během studijního volna. Děkuji také své matce Ing. Ivaně Balážové za cenné rady a morální podporu nejen během psaní této práce.

Anotace

Současná krize eurozóny je jednou z největších politických a hospodářskou krizí evropského integračního procesu. Za spuštění tohoto stavu jsou ve velké míře odpovědné dluhové problémy Řecka. Nejedná se však zdaleka pouze o jedinou příčinu a také odpovědnost neleží pouze na bedrech jednoho státu. Hlavním cílem diplomové práce je identifikace příčin krize jak na straně eurozóny tak na straně Řecka a navrhnout taková opatření, aby se tyto příčiny a s nimi i krizové situace neopakovaly. Práce se nejprve zabývá ekonomikou veřejného sektoru, rozpočtovým deficitem obecně a evropskou integrací. Následuje samotná analýza jednotlivých příčin nejprve na základě řeckých specifik a poté v obdobích před a po přijetí Řecka do eurozóny. V poslední kapitole jsou navržena opatření jednotlivě ke všem zjištěným příčinám.

Klíčová slova

Dluhová krize, dluhová past, ekonomie veřejného sektoru, evropská integrace, Evropská měnová unie, eurozóna, ekonomické teorie, konvergenční kritéria, krize eura, krize eurozóny, neoliberalismus, populismus, příčiny krize, rozpočet, rozpočtová politika, rozpočtový deficit, řecká ekonomika, řecká krize, státní dluh, státní rozpočet, veřejné instituce, veřejný rozpočet, veřejný sektor.

Annotation

The current Eurozone crisis is one of the largest political and economic crises of the European integration process. The debt problems of Greece are largely responsible for the outbreak of this situation. However, they are not even nearly the only cause and the responsibility also does not lie on the shoulders of one country. The main objective of this thesis is to identify the causes of the crisis on the part of the Eurozone as well as on the part of Greece and to propose measures to prevent these causes and the related crisis situations from happening again. The study first addresses the economics of public sector, budget deficit in general and European integration. It is followed by an actual analysis of individual causes; first on grounds of Greek specifics and then within the periods before and after the admission of Greece into the Eurozone. In the last chapter, measures are proposed individually for all identified causes.

Key Words

Budget, budget deficit, budget policy, causes of the crisis, convergence criteria, debt crisis, debt trap, Economics of public sector, economic theories, European integration, European Monetary Union, euro crisis, Eurozone, Eurozone crisis, Greek crisis, Greek economy, national budget, national debt, neoliberalism, populism, public budget, public institutions, public sector.

Obsah

1. ÚVOD.....	12
2. EKONOMIKA VEŘEJNÉHO SEKTORU.....	14
2.1. Veřejné instituce	18
2.1. Veřejné výdajové programy.....	20
2.1.1. Ekonomické hodnocení výdajových programů.....	23
2.1.2. Efekty veřejných výdajů.....	27
2.3. Rozpočtová politika	28
2.3.1. Teorie ovlivňující rozpočtovou politiku	29
2.3.2. Veřejný rozpočet	32
2.3.3. Pohledy na rozpočtovou politiku.....	35
2.3.4. Vztah veřejné politiky a rozpočtové politiky	36
3. ROZPOČTOVÝ DEFICIT	39
3.1. Klasifikace deficitu	39
3.2. Důsledky rozpočtového deficitu.....	40
3.3. Management veřejného dluhu	41
3.4. Faktory ovlivňující veřejný dluh	41
3.5. Dluhová past.....	42
3.6. Státní dluh	43
4. EVROPSKÁ EKONOMICKÁ INTEGRACE.....	45
4.1. Politické kořeny evropské ekonomické integrace	45
4.2. Situace po 2. Světové válce.....	46
4.3. Počátky evropské ekonomické integrace	49
4.4. Od římských smluv k Jednotnému evropskému aktu	50
4.5. Od Maastrichtu k euru	55

5. IDENTIFIKACE PŘÍČIN ŘECKÉ KRIZE	58
5.1. Specifika ekonomického modelu Řecka	58
5.2. Řecko před vstupem do EMU	63
5.2.1. <i>Hodnocení hospodářského vývoje</i>	63
5.2.2. <i>Řecká ekonomika a konvergenční kritéria</i>	65
5.2.3. <i>Vývoj makroekonomických ukazatelů a plnění konvergenčních kritérií</i>	66
5.2.4. <i>Komparace se Španělskem a Portugalskem</i>	68
5.3. Řecko v eurozóně	69
5.3.1. <i>Situace Řecka po vstupu do EMU</i>	71
6. NÁVRHY NA OMEZENÍ PŘÍČIN A SNÍŽENÍ RIZIKA VZNIKU DALŠÍ KRIZE	76
6.1. Politický populismus	76
6.2. Korupce a klientelismus	76
6.3. Nedodržování konvergenčních kritérií a rozpočtová neodpovědnost	77
6.4. Porušení zásady pravdivosti veřejných rozpočtů a statistik	79
6.5. Neovlivnitelnost úrokové míry v rámci	80
7. ZÁVĚR	81
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85

Seznam zkratek

Pasok

HDP

ERM II

EUROATOM

EHS

ES

ECB EL.STAT Řecký statistický úřad CB centrální banka

CDS – credit default swaps

MMF

Seznam ilustrací

Obrázek 1: Klasifikace kontroly veřejných výdajů.....	26
Obrázek 2: Postavení rozpočtové soustavy ve finanční soustavě.....	34
Obrázek 3: Vztah veřejné, rozpočtové a výdajové politiky.....	36
Obrázek 4: Dopad přístupů vlády na rozpočtovou a výdajovou politiku	37
Obrázek 5: Deficity a přebytky rozpočtů zemí EU v % HDP.....	73

Seznam tabulek

Tabulka 1: Státní rozpočet – příjmy, výdaje, saldo za posledních 5 let.....	60
Tabulka 2: Podíl daní a příjmů vlády na HDP vybraných zemí (rok 2009).....	60
Tabulka 3: Plnění konvergenčních kritérií, Řecko 1999.....	67
Tabulka 4: Plnění konvergenčních kritérií, Řecko 1997.....	67
Tabulka 5: Vývoj řecké obchodní bilance.....	72
Tabulka 6: Průměrné měsíční mzdy ve vybraných zemích.....	81

1. Úvod

Krise eurozóny je největší politickou a hospodářskou krizí evropského integračního procesu minimálně od lucemburského kompromisu v polovině 60. let 20. století, ne-li největší krizí integrace vůbec. Obecně je chápáno, že roznětkou tohoto problému se staly dluhové problémy Řecka, které nebylo po přijetí eura schopno provádět realistickou rozpočtovou politiku a zároveň za zády a s jistotou Německa začalo praktikovat morální hazard počínaje hlubokými deficity, konče „kreativním účetnictvím“. Řecko je tedy vnímáno jako symbol nejen krize eura, ale především krize celé evropské integrace. Vyléčení řecké krize neznamená záchranu evropské integrace, ale nutný předpoklad k tomu, aby evropské státy účastníci se tohoto projektu řekly jasně, jak postupovat dále. Řecká ekonomická krize jednoznačně odhalila, že dosavadní koncept se vyčerpal a že rozpočtově nedisciplinované evropské státy není možno nadále udržovat v jednom měnovém celku bez mnohem integrovanější kontroly. Eurozóna a vůbec celá Evropská unie tak stojí díky Řecku na klíčové křižovatce. Řecko se stalo záminkou k tomu, aby se politická a ekonomická integrace Evropy vydala buďto cestou větší centralizace s jednotnými institucemi nebo aby došlo k vytvoření dvou či dokonce třírychlostní Evropy. Zároveň je řecká krize jakousi předeherou k mnohem závažnějším nebezpečím, které číhají na euro a celý integrační koncept v podobě možného ohrožení Itálie, Španělska, Portugalska, ale i jiných zemí eurozóny. Je možné se tedy setkat s tím, že váha odpovědnosti za současný krizový stav je dávána na vrub pouze Řecku, tato odpovědnost je doprovázena synonymy o nehospodárnosti, rozpočtové nedisciplinovanosti apod. Krizové situaci ale předcházela celá řada příčin. Diplomová práce se zabývá zjištěním možných faktorů „původců“ na obou stranách mince (jsem zastáncem té verze, že Řecko je za současný stav odpovědné pouze z části, což se i mimo jiné pokusím v rámci identifikace příčin nejen na straně Řecka doložit). Je důležité, aby se postupovalo cestou omezení rizik opětovného vzniku podobné krize, tedy přijetím takových opatření, která by případná rizika minimalizovala. Zcela jistě dojde k určité formě „poučení se“. Řecká krize však může zároveň být i krizí neoliberálních a

keynesiánských ekonomických teorií a v neposlední řadě i krizí společenských paradigmat s ekonomikou nepřímo souvisejících.

Tématem diplomové práce je současný stav řecké ekonomiky v souvislosti s destabilizujícím dopadem na eurozónu. Práce se zabývá hledáním příčin vzniku tohoto destabilizujícího stavu nejen na základě analýzy jednotlivých ekonomických ukazatelů řeckého hospodářství ale i v jiných souvislostech, například s řeckou společností a politikou. Předmětem studia bude také vývoj eurozóny a krize eura. V širším pohledu bude zmíněna role státu v ekonomice, struktura a význam veřejných výdajů v ekonomikách postmoderních států, rizika spojená s deficitními rozpočty apod. K důležitým měřitelným parametrům je možné zařadit růst hrubého domácího produktu, míru nezaměstnanosti, růst inflace, růst rozpočtového deficitu, stav a vývoj obchodní bilance a růst veřejného dluhu. Velmi stručně bude analyzován vývoj řecké ekonomiky v posledních dvaceti letech s přihlédnutím k trendům souvisejícím se vstupem Řecka do eurozóny, opuštěním drachmy a přijetím eura. Bude zmíněn také dopad řecké krize na eurozónu. Diplomová práce se nebude zabývat přímými východisky z řecké krize, ale identifikací a posléze nápravou příčin, které k této krizi vedly v zájmu udržení eurozóny bez budoucích krizových období. Poměrně volné téma diplomové práce je tedy zaměřeno na výzkum příčin krize a návrh opatření .

Diplomová práce bude vycházet jak z literatury odborné (ekonomické), tak i všeobecné, zaměřené na řecké dějiny a dějiny evropské integrace. Takto budou využity práce známých autorů a odborníků (např. Ilony Švihlíkové, Evy Karpové, Oldřicha Dědka, Jana Vorlíčka, Františka Ochraný, Jitky Pekové apod.) Také nebudou opomenuty specializované ekonomické monografie a slovníky, které pomohou ukázat hlavní myšlenkové dobové směry v oblasti ekonomické teorie. Z historizující literatury využiji především práce významných českých historiků, jakými jsou např. Karel Durman. Také nevynechám práce klasiků studené války, k nimž patří ve světovém měřítku americký historik Gaddis či původem Čech Vojtěch Mastný.

1.1. Cíle práce

Cílem diplomové práce je identifikovat příčiny, jak na řecké straně, tak na straně eurozóny, které daly vzniknout dnešnímu krizovému stavu a doložit, že nejde pouze o nehospodárnost a zadluženost jednoho státu, ale o podstatně hlubší problém s mnoha proměnnými. Upozorním na to, že pokud vítězí politická hlediska nad ekonomickým uvažováním, zpravidla dochází ke krizovým situacím. V souvislosti s tím poukáži na nebezpečí ekonomického a politického populismu a na rizika spojená s neoliberálními doktrínami, které se částečně také podílí na dnešní krizi eura. Nakonec se pokusím navrhnout, jak těmto příčinám do budoucna předejít při udržení eurozóny v její současné podobě.

1.2. Struktura textu

Pro pochopení problematiky teoretického rámce, se bude práce zabývat v prvních dvou kapitolách všeobecně veřejným sektorem, jeho významem pro postmoderní ekonomiky, rozpočtovou politikou, veřejnými výdajovými programy, rolí veřejného sektoru ve smíšené ekonomice, deficitu veřejných rozpočtů a jejich vlivem na hospodářský stav a hlavními ideologickými směry, které ovlivňují přístup k veřejnému sektoru. Následujícím blokem bude popis prvního „hráče“ současné krize tedy eurozóny a vývoj evropské integrace od Maastrichtu po spuštění projektu eura. V předposlední části bude popsán druhý „hráč“ a tím je Řecko. Zde budou identifikovány příčiny, které krizovému stavu předcházely. Výzkum jednotlivých příčin bude veden ve třech časových obdobích (vývoj a specifika ekonomického modelu Řecka, Analýza Řecka před vstupem do EMU, a Řecko v eurozóně). Kromě samotného ekonomického hodnocení budou zmíněny

například i vlády pravého středu nebo vlády levice v čele s PASOK (Panhelénská socialistická strana), které již po desetiletí vévodí klan rodiny Papandreů. V poslední kapitole nabídnu své „poučení z řecké eurokrize“, zde se tedy budu zabývat návrhem opatření k jednotlivým zjištěným příčinám, které by mohly snížit riziko jejich opětovného vzniku.

Z časového hlediska je diplomová práce vymezena roky 1974 – 2011, s přihlédnutím především k vývoji v 21. století. Domnívám se, že je ovšem nutno zmínit se i přehledově o řecké situaci od roku 1974, kdy padla vojenská junta (tzv. vláda plukovníků). Právě v této době byly položeny základy politického systému, který pervertoval až do dnešní podoby, kdy pravicová Nová demokracie i levicový PASOK prováděly společně ruku v ruce populistickou a ničím neodůvodněnou deficitní politiku.

2. Ekonomika veřejného sektoru

Veřejný sektor ve vyspělých zemích rozhoduje o alokaci značné části disponibilních zdrojů společnosti, a tak není divu, že problematika financování patří k jeho aktuálním teoretickým a praktickým problémům. Tato aktuálnost je dána řadou faktorů. Jedním z nich je skutečnost, že veřejný sektor tvoří podsystém smíšené ekonomiky, jehož prostřednictvím jsou produkovány či zabezpečovány veřejné statky a veřejné služby. O zaměření a rozsahu jejich poskytování se rozhoduje v rámci veřejných politik.¹ *„Jádrem veřejného sektoru je veřejná správa, kterou tvoří soustava úřadů s centrální nebo územní působností. Kromě veřejné správy tvoří veřejný sektor další organizace financované z veřejných prostředků, které poskytují veřejné služby (např. nemocnice, školy, domy sociální péče, atd.). Od soukromého sektoru se veřejný sektor liší především tím, že není založen na ziskovém principu, ale finanční prostředky na své fungování získává z veřejných rozpočtů, které jsou naplňovány prostřednictvím daní.“*²

Veřejný sektor doplňuje většinu odvětví národního hospodářství. Funguje jako jakýsi vyrovnávací segment v hospodářství, který má sloužit veřejnému zájmu a má uspokojovat veřejné preference tak, jak jsou vyjádřeny v demokratických volbách. *„Z ekonomického hlediska je úkolem veřejného sektoru zajištění veřejných statků, které není schopen zajistit v potřebném množství, kvalitě, čase a na požadovaném místě privátní sektor. Ze sociálního hlediska veřejný sektor zajišťuje zpravidla produkci těch veřejných statků, které jsou cenově dostupné pro sociálně slabší skupiny obyvatelstva. Přispívá ke zvyšování a udržení zaměstnanosti, ke zkvalitňování lidského života a k celkovému zvyšování životní úrovně obyvatelstva. Tím významně přispívá k udržení tzv. sociálního smíru ve společnosti v určitém místě a v určitém období. Z politického hlediska veřejný sektor ovlivňuje celkovou hospodářsko-politickou situaci v příslušné*

---

¹ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 11.

² Tamtéž, s. 11.

zemi za určitých vnitřních a vnějších podmínek a významně přispívá ke zvyšování ekonomického potenciálu příslušné země.“³

Z výše uvedeného vyplývá, že veřejný sektor je odpovědný za legislativní hranice, v nichž se společnost pohybuje, za ty komponenty moderní společnosti, které zpravidla vždy v dějinách příslušely veřejné moci, tedy bezpečnost. Činnost veřejného sektoru se dotýká každého občana od jeho narození po celý život až do smrti. Rozsah veřejného sektoru záleží na tradicích dané společnosti, na převládajícím společenském úhlu pohledu, na vůli elit apod. Největší vliv na vytváření moderního veřejného sektoru měli dva ekonomové. Jedním z nich byl John Maynard Keynes, druhým Karel Marx. „V 60. letech 20. století bylo přijato několik zákonů pod programem „válka proti chudobě“. Měly za cíl vytvořit záchrannou síť pro sociálně potřebné, např. programy bezplatného poskytování potravin a zdravotní péče, rekvalifikační programy atd. Mnohé z těchto programů se minuly účinkem, což vedlo ekonomy a politology ke zkoumání příčin selhání vlády. Hlavními důvody systematických neúspěchů vlády v jejím úsilí o dosažení určených cílů jsou omezené informace, které má vláda k dispozici, jen částečná kontrola reakcí soukromého sektoru, omezená kontrola vlády nad byrokratickým aparátem (vládní rozhodnutí jsou často realizována prostřednictvím nevládních agentur nebo státních institucí nezávislých na vládě) a omezení vyplývající z politické podstaty vládních rozhodnutí (výběr z alternativních možností, vládní rozhodnutí ovlivňuje životy mnoha lidí, ale jsou přijímána jen skupinou zvolených zástupců).“⁴

Od 70. let 20. století se v mnoha moderních ekonomikách se umírnil význam růstu veřejného sektoru a naopak nastoupila vlna spojená s neoliberalní ideologií. V této době ale nadále probíhaly diskuse o úloze veřejného sektoru, o míře zásahů státu do ekonomiky, o významu a efektivnosti státních programů apod.⁵ Od roku 2008 v souvislosti se světovou ekonomickou krizí (spíše krizí západního světa a především

³ PILNÝ, J., *Ekonomika veřejného sektoru*, s. 8.

⁴ STIGLITZ J., *Ekonomie veřejného sektoru* s. 661.

⁵ Významnou úlohu v těchto globálních diskusích sehrávaly jména, jakými byly Milton Friedman, J. Galbraith, J. Stiglitz apod.

Řecka) stojíme ekonomicky na rozcestí, kdy není jasné, jakou úlohu má nadále veřejný sektor sehrávat, jestli má opětovně expandovat či nadále zeštíhlovat a podílet se pouze na nezbytných činnostech ne nepodobných bezpečnostním službám apod.

Proč tedy vlastně existuje veřejný sektor? *“Vývoj ukázal, že existují oblasti, kde tržní mechanismy nefungují tak dokonale. Dokazují to např. období vysoké nezaměstnanosti, zhoršování životního prostředí, nedostatečné využívání výrobních kapacit, regionální rozdíly aj. Chceme-li zdůvodnit objektivní nutnost existence veřejného sektoru v tržní ekonomice, je nutno vymezit podmínky, které jsou pro efektivní využívání zdrojů v tržním hospodářství nezbytné. Pokud z jakýchkoliv důvodů mechanismus trhu není schopen takové podmínky vytvořit, pak je třeba, aby vytvoření těchto podmínek inicioval sektor veřejný.”*⁶

2.1. Veřejné výdajové programy

Veřejný výdajový program je transformace daného cíle veřejné politiky do ucelené podoby. Jsou zde jasně formulované zamyšlené činnosti, odpovědnosti, časové horizonty a zdroje potřebné k realizaci těchto cílů. Pro veřejný výdajový program jsou podle Ochrany charakteristické tyto základní rysy:⁷

- Jasně stanovené cíle veřejného výdajového programu
- Indikátory plnění cílů
- Odpovědnost za realizaci cílů
- Časové realizační horizonty
- Očekávané výsledky a způsob jejich kontroly
- Kalkulace zdrojů potřebných k realizaci stanovených cílů
- Nákladově užitková analýza veřejného výdajového programu ve formě

očekávaných nákladově užitkových efektů výdajového programu

---

⁶ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., *Ekonomika veřejného sektoru*. s. 6.

⁷ OCHRANA, F. et. al., *Veřejný sektor a veřejné finance*, s. 37.

Veřejné výdaje jsou jedním z nástrojů, pomocí kterého vláda (veřejná správa) určuje poměr mezi soukromým a veřejným sektorem. Veřejné výdaje zahrnují na centrální úrovni tzv. vládní výdaje a transferové platby. U vládních výdajů jde zejména o výdaje na nákup veřejných statků a veřejných služeb či na jejich přímou produkci v rámci veřejného sektoru. Transfery pak souvisí se zabezpečením redistribuční fiskální funkce a představují přesun financí z rozpočtů k občanům. *„Při určování velikosti výdajů na veřejné projekty je třeba respektovat to, zda se jedná o projekty dělitelné, či nedělitelné. Dělitelné projekty jsou takové, kde lze předpokládané výdaje snižovat či zvyšovat o malé částky, aniž by byla ohrožena realizace projektu. Jako příklad lze uvést stanovení výdajů na základní či střední školství. Oproti tomu u nedělitelných projektů tato možnost neexistuje, protože by při odejmutí určité částky peněžních prostředků projekt nemohl být dokončen...“*⁸

Klíčovou podmínkou k realizaci výdajových cílů je jejich krytí finančními zdroji. Bez peněžního krytí zamýšlených vládních aktivit by všechny cíle veřejných politik zůstaly jen v rovině přání a nerealizovaných idejí. Protože zdroje jsou vzácné, stojí manažeři veřejného sektoru před problémem, jak ekonomicky a racionálně použít disponibilní (vzácné) zdroje. Odpověď na tento problém poskytuje ekonomické hodnocení veřejných výdajových politik a výdajových programů.⁹

Veřejné výdajové programy musí být směřovány do prioritních oblastí vytyčených ve strategiích hospodářských růstů, zpravidla se jedná o oblasti, jakými jsou infrastruktura, vzdělávání, výzkum, vývoj a inovace, rozvoj institucionálního prostředí pro podnikání, jež jsou považovány za stimulanty ekonomického růstu. Problémem veřejných výdajů je jejich efektivita. Proto se hledají neustále hodnotící kritéria, která by byla pomocníkem

---

⁸ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., *Ekonomika veřejného sektoru*, s. 49.

⁹ OCHRANA, F. et. al., *Veřejný sektor a veřejné finance*, s. 37.

pro vyhodnocování výdajů nesoukromého sektoru. Je proto důležité zavádění výsledkově orientovaného rozpočtování ve státní správě a samozřejmě zavádění kontrolních a hodnotících mechanismů. Může se jednat například o propojení plánování evropských a národních prostředků, včetně zahrnutí prostředků strukturálních fondů a Fondu soudržnosti do národního rozpočtového procesu, což se sice týká převážně nově přistoupivších zemí do EU, ale i Řecka, kde řada regionů má stále životní úroveň pod 75% celkové úrovně EU. Míře samostatnosti v hospodaření musí jednoznačně odpovídat také míra odpovědnosti. Přes některá specifika hospodaření s veřejnými prostředky by měly být v maximální možné míře zaváděny tržní přístupy k řízení a hodnocení projektů (benchmarking, atp.).

2.2.1. Hodnocení výdajových programů

„Jedním z hlavních problémů fungování veřejného sektoru, je zajištění efektivnosti veřejných výdajů. Jak je známo z teorie veřejných financí, lze jen obtížně řešit otázku zvýšení účinnosti výdajů z veřejných prostředků. Již v úvodu je se třeba zmínit, že problematika týkající se veřejných projektů, je nedílnou součástí veřejných financí potažmo veřejných výdajů obecně. Jedná se o ekonomické vztahy, kde na jedné straně vystupuje stát se svými orgány, tj. orgány veřejné správy nebo samosprávy, ať už na celorepublikové nebo municipální úrovni, jako možný poskytovatel finančního krytí a na druhé straně ostatní subjekty daného procesu. Tím máme na mysli jednotlivce, domácnosti, soukromé firmy apod., přičemž dochází neustále k uplatňování tří základních principů, a to principu nenávratnosti, neekvivalence a nedobrovolnosti.“¹⁰

Protože jsou si pojmy veřejné výdajové projekty, veřejné výdaje, veřejné projekty podobné, není těžké je zaměnit. Odborná literatura však důsledně tyto pojmy od sebe

---

¹⁰ FORET, M. et al., Marketing, s. 177.

odděluje. Veřejné výdaje jsou finanční prostředky, které jsou v rámci veřejných rozpočtů alokovány na realizaci fiskálních funkcí státu (respektive vlády, města nebo obce), a to na principu nenávratnosti a neekvivalence. Ovšem u veřejných výdajových programů a veřejných projektů jde o provedení konkrétních cílů, jejichž výsledkem je hmatatelný výstup.

Podle slovenského ekonoma Jozefa Medved'a je při hodnocení veřejných projektů nutné zjistit efektivnost hlavně v těchto bodech:¹¹

1. **Hospodárnosť** – můžeme definovat jako minimalizaci nákladů na dosažení očekávaného výsledku, ukazatelem je velikost nákladů vzhledem k výsledku.

2. **Účelnosť/účinnosť** – můžeme definovat jako míru dosažení stanovených cílů. U tohoto ukazatele může být složité přesně stanovit jeho výši, protože ne u všech projektů je možné zjistit míru naplnění. To vyplývá z povahy stanoveného cíle.

3. **Efektivnosť a produktivita** – jedná se o poměr mezi očekávaným výsledkem a náklady potřebnými k jeho dosažení. Může se jednat o maximalizaci výstupu z daného vstupu nebo o minimalizaci při daném výstupu.

4. **Kvalita veřejných služeb** – označuje poměr spokojenosti konečného uživatele dané služby a způsobu jejího poskytnutí.

5. **Spravedlivosť/rovnosť** – jedná se o koncepci, kdy se hodnotí, jestli poskytovaná služba byla skutečně poskytnuta osobám, kterým měla a má být poskytována.

František Ochraňa definuje ekonomické hodnocení veřejných politik a výdajových programů jako takové postupy, které poskytují informace o efektivním a racionálním použití vzácných zdrojů s ohledem na stanovené cíle. Při ekonomickém hodnocení jsou

---

¹¹ MEDVEĎ, J. NĚMEC J., Verejne financie

tedy porovnávány náklady a dopady programů a ekonomické efekty cílů veřejných politik. V rámci ekonomického hodnocení se používá některá z dostupných metod k tomu, aby byly prozkoumány účinky veřejného výdajového programu v souvislosti s náklady na jejich dosažení. K základním hodnotícím ekonomickým kritériím podle Ochrany patří hospodárnost, efektivita a účelovost.¹² Jedná se tedy o tři faktory, které mimo jiné zmiňuje ve své knize i Medved'. Kritéria hospodárnosti, efektivnosti a účelnosti jsou určujícími kritérii pro hodnocení a kontrolu veřejných výdajových programů. Povinnost postupovat podle výše uvedených kritérií je například pracovníkům veřejné správy v České republice uložena zákonem o finanční kontrole. V těchto kritériích je vyjádřena potřeba ekonomicky racionálního nakládání s veřejnými zdroji s ohledem na jejich vzácnost a stanovené výdajové cíle.¹³

Peková uvádí, že u každého veřejného výdajového programu je nutné poměřit ekonomické náklady a přínosy (užitky). Pro hodnocení veřejného výdajového programu se tedy podle ní používají:¹⁴

- **Jednokritériální metody** – tedy hodnocení variant probíhá na základě jednoho kritéria, zpravidla peněžního. Jedná se zejména o metodu analýzy nákladů a výnosů (CBA), metodu analýzy účinnosti nákladů (CEA), metodu analýzy minimalizaci nákladů (CMA) a metodu analýzy užitečnosti nákladů (jedná se o určitou modifikaci metody CBA, užitečnost se měří pomocí životnosti a podobných kritérií).

- **Vícekritériální metody** – jsou založeny nejenom na hodnotových kritériích, ale při hodnocení se berou v úvahu i jiná kritéria, zejména kvalitativní – například délku životnosti projektu, výkon zařízení, minimální požadavky na údržbu, minimální dopad na životní prostředí apod. I tato kvalitativní kritéria se musí ohodnotit – například přiřazením určitého počtu bodů. Čím více kritérií se bere v úvahu, tím je hodnocení složitější a náročnější. Proto je důležité zadat posouzení nezávislým znalcům.

---

¹² OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 38.

¹³ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 38.

¹⁴ PEKOVÁ, J., Veřejné finance: úvod do problematiky, s. 236.

Druhy hodnocení veřejných výdajů, jejich podstata a příklady vhodných metod jsou uvedeny na obr. 1.

Druh kontroly	Podstata kontroly	Příklad použité metody
Obsahová (ekonomická)	Sledování hospodárnosti	CMA (analýza minimalizace nákladů)
Obsahová (ekonomická)	Sledování efektivity vynaložených výdajů	CEA (analýza efektivity nákladů ve formě nákladů na jednotku výstupu), CBA (analýza nákladů a přínosů) ve formě rentability
Obsahová (ekonomická)	Sledování účelnosti vynaložených výdajů	Vícekritériální metody sledující vztah užitek a nákladů
Formální (finanční a dokumentační)	Kontrola účtů	Evidence
	Kontrola dokumentace	Obsahová analýza (kontrola souladu dokumentace s realitou)

Obrázek 1: Klasifikace kontroly veřejných výdajů

Zdroj: Ochrana, F. et. al., veřejný sektor a veřejné finance, s. 40.

Důležitou otázkou, která zaměstnává především ekonomy liberálního směru je také měřitelnost toho, o co přichází celkově hospodářství v době, kdy stát alokuje zdroje například zvýšením daní, čímž dochází k jejich odebrání soukromého sektoru. „*Jde o kvantifikaci společenského nákladu příležitosti, který je roven ztrátě ze spotřeby současné nebo budoucí, která vznikne vyloučením těchto zdrojů ze soukromé spotřeby. Tyto náklady příležitosti mohou být rovny velikosti zdrojů, o které se sníží soukromá spotřeba, jde-li o stažení zdrojů ze spotřeby... nebo mohou být rovny současné hodnotě budoucích užitek z investic, které mohly být v soukromém sektoru vybudovány...*“¹⁵ Jde tedy o to, zdali náklady vynaložené na přepumpování prostředků ze soukromého do veřejného sektoru nejsou stejné či ještě vyšší, než by měli být vzhledem k následným veřejným investicím. Právě tato otázka je jednou z hlavních sporných témat mezi ekonomickými liberály a jejich kritiky.

¹⁵ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., *Ekonomika veřejného sektoru*..

2.2.2. Efekty veřejných výdajů

Efekty veřejných výdajů se mohou dělit podle různých kritérií například na:¹⁶

- Dlouhodobé a krátkodobé.
- Přímé (adresná sociální dávka) nebo nepřímé (výdaje na zdravotní prevenci pozitivně ovlivní zdravotní stav obyvatelstva, sníží nemocnost, sníží objem vyplacených dávek v nemoci, sníží počet neodpracovaných dní, a přinese užitek nejen zaměstnanci, ale i zaměstnavateli).
- Hlavní (regulace řeky proti povodním) nebo vedlejší (využití regulované řeky pro výstavbu malých vodních elektráren).
- Hmotné, které jsou zpravidla i ocenitelné v peněžním vyjádření, nebo nehmotné (ocenění času, života).
- Ocenitelné nebo neocenitelné – pro ocenění užitku se používá cena na trhu, u nedokonalých trhů tzv. stínová cena.
- Vnitřní nebo vnější – tedy užitky uvnitř nebo mimo veřejný sektor.

U veřejných výdajů je právě jedním z nejdůležitějších faktorů jejich dlouhodobost. Veřejné výdaje by neměly primárně směřovat ke krátkodobým cílům, nýbrž k náročným, jak finančně, časově, tak i organizačně. Veřejné výdaje jsou zaměřeny především na univerzální služby, což jsou v první řadě orgány veřejné moci a správy, dále bezpečnostní složky (policie, armáda, složky integrovaného záchranného systému apod.), oblasti školství, zdravotnictví a také sociální sféra, ve které hlavní roli hrají peníze. Druhou stránkou veřejných výdajů jsou velké infrastrukturní programy, například investice do dálnic, silnic a také speciální stavby týkající se energetiky.

---

¹⁶ PEKOVÁ, J., Veřejné finance: úvod do problematiky, s. 236.

Také proto je hodnocení efektivity v případě těchto výdajů velmi složité. Dlouhodobé infrastrukturní výdaje či stát veřejných služeb, je totiž ze své podstaty „bezednou jámou“ či „plýtvajícím kolosem“ kdy se efektivního hodnocení nedostává nebo na ně není brán zřetel. Na druhou stranu jeho pozitiva, k nimž patří především udržení společenské soudržnosti, uchování síly státu, relativně slušná úroveň zdravotních a školských systémů, to vše bývá bráno jako samozřejmost, která nemá přímou souvislost s veřejnými výdaji. Efekty veřejných výdajů je proto nutno posuzovat v širším kontextu.

2.1. Veřejné instituce

Ve veřejném sektoru působí řada institucí, patří k nim zejména parlament a vláda dané země. Vláda je parlamentu odpovědná za realizaci přijatých zákonů a za plnění přijatého vládního programu. Vláda vytyčuje vládní program na dané období, formuluje cíle jednotlivých veřejných politik, tvoří dokumenty k realizaci daných cílů, transformuje je do podoby veřejných výdajových programů a předkládá v parlamentu návrhy na způsob jejich financování.¹⁷

Podle Františka Ochraný¹⁸ mají významnou roli při realizaci veřejné politiky jednotlivé ústřední orgány a z nich zejména ministerstva. Činnost ústředních orgánů státní správy je upravena kompetenčním zákonem. Jednotlivá ministerstva jsou odpovědná za realizaci jednotlivých veřejných politik. Jimi rozumíme tzv. sektorové politiky, jako jsou například bezpečnostní politika či zdravotní politika. V rámci jednotlivých ministerstev má ale zcela nezastupitelnou roli ministerstvo financí, které je zodpovědné za fiskální politiku. Již z tohoto hlediska je jasné, že ministerstvo financí je jedním z nejdůležitějších vládních resortů a jeho ministr je fakticky po premiérovi nejdůležitější postavou ve vládě.

---

¹⁷ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 18.

¹⁸ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance

Ministerstvo financí má tedy nejvyšší důležitost pro sestavování státního rozpočtu. Návrh státního rozpočtu obsahující předpokládané příjmy a výdaje sestavuje v České republice tohle ministerstvo ve spolupráci s ostatními ministerstvy, územními samosprávnými celky a státními fondy (kinematografie, dopravy, bydlení apod.). Při sestavování se vychází z výsledků hospodaření státu v uplynulém rozpočtovém období, ze záměrů a cílů hospodářské politiky státu, z předpokládaného ekonomického vývoje národního hospodářství, z koaličních dohod a preferencí, k nimž se republika hlásí v nadstátních organizacích.¹⁹

Samotné ministerstvo financí je tedy vedle vnitra a přirozeně předsedy vlády a úřadu vlády, nejdůležitějším vládním resortem. Ministerstvo financí je odpovědno za správu a řízení všech veřejných prostředků. Dohlíží na fiskální disciplínu, což úzce souvisí se státním rozpočtem a přípravou zákona o státním rozpočtu. Ministerstvo financí je v podstatě díky své odborné a politické síle svým způsobem cenzorem návrhů týkajících se veřejných financí a má sílu vměšovat se do rozpočtů jednotlivých ministerstev. V přípravné fázi rozpočtu stanovuje rozpočtový kalendář, víceleté rámce, rozpočtové stropy, integrované postupy pro běžné i kapitálové výdaje, analýzy požadavků na rozpočet, pravidla pro dodatečné rozpočty apod.²⁰ Ministerstvo financí koordinuje a řídí přípravné práce na rozpočtu. „*Formulace požadavků na rozpočet ze strany výdajových orgánů by měla být založena na seznámech priorit vládních politik a cílů fiskální politiky a na podrobných východiscích a pojmech vydávaných ministerstvem financí vždy na jaře coby rozpočtový dopis.*“²¹ Ministerstvo má tedy řadu oprávnění k razantní a důrazné politice vůči podřízeným orgánům, samosprávným korporacím i vůči jiným ministerským resortům.

---

¹⁹ PEKOVÁ, J., Veřejná správa a finance veřejného sektoru. s. 253

²⁰ Řízení veřejných výdajů – odborná příručka pro tranzitivní země. Právní a institucionální rámec, s. 78. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/065_086.pdf> [cit. 2011-07-25]

²¹ Řízení veřejných výdajů – odborná příručka pro tranzitivní země. Právní a institucionální rámec, s. 81. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/065_086.pdf> [cit. 2011-07-25]

2.3. Rozpočtová politika

Podle Hamerníkové se rozpočtovou politikou rozumí činnosti, které se odehrávají v rámci veřejné rozpočtové soustavy. Je realizovaná státem a jeho orgány na různých úrovních. K tomu, aby stát mohl zabezpečovat politiky je potřeba zajistit jednak dostatek zdrojů k financování veřejných výdajů, a jednak rozhodovat o prioritách, tedy na co mají být prostředky veřejných rozpočtů použity. Lze potom odvodit jednoduché závislosti – čím více úkolů stát zabezpečuje, tím větší objem zdrojů potřebuje, a tím je pak složitější jak samotná rozpočtová soustava, tak rozpočtová politika. Hlavním nástrojem rozpočtové politiky je veřejný rozpočet.²²

Rozpočtová politika státu tedy musí:²³

- Řešit aktuální otázky – zabezpečit zdroje na aktuální potřeby, přičemž musí vybírat, na které aktuální potřeby, respektive úkoly budou prostředky použity.
- Koncepčně plánovat a předvídat vývoj jednotlivých potřeb a úkolů, včetně vývoje množství finančních prostředků, které bude nutno k jejich zabezpečení použít.

2.3.1. Teorie ovlivňující rozpočtovou politiku

Státní rozpočet je jedním ze základních nástrojů státu ve svobodných ekonomikách, jímž lze ekonomiku ovlivňovat. Během poválečného vývoje se ustálily dvě hlavní ekonomické teorie (fiskalismus versus monetarismus), které mají v přístupu k tvorbě a využití státního rozpočtu rozdílný názor. Zjednodušeně řečeno keynesianismus preferuje

---

²² HAMERNÍKOVÁ, B. et al., Veřejné finance, s. 238.

²³ Tamtéž, s. 239.

aktivnější roli státu v ekonomice, která pomocí veřejných výdajů státu preferuje, případně potlačuje určité sektory ekonomiky a snaží se aktivně vstupovat do ekonomiky samotné. Důležitým úkolem je zde také udržení vysoké míry zaměstnanosti, jako záruku společenské stability. Jedním z jejích předpokladů je možnost deficitního rozpočtu v době ekonomické krize, naopak v době konjunktury by se mělo hospodařit vyrovnaně, případně vytvářet rozpočtové přebytky. Keynesiánství zažilo svou zlatou éru v době poválečné obnovy Evropy a to v podstatě ve všech západních zemích. Nejvíce se prosadil ve Francii. Francie preferovala řadu účastí v podnicích se strategickým významem, což v té době byly banky, energetika, ale i státní automobilky, železnice apod. Také labouristická Británie jela v 50. letech podobným způsobem, i když míra zásahů státu do ekonomiky byla vždy menší. Německo vykazovalo ve sledovaném období opět svoji specifickou cestu (německý Sonderweg), jenž vyústil v model sociálně orientovaného, liberálního kapitalismu.

Monetarismus a klasické liberální ekonomické směry naopak preferují malý stát, malé výdaje státního rozpočtu, rozsáhlou privatizaci majetku státu a především hlídání inflace jako největšího zla v ekonomice (tento úkol přešel od počátku 90. let na centrální banky.) Monetarismus nabyl největšího rozkvětu od půlky 70. let, dynamiky nabyl z konzervativních thatcherovských vlád v Británii a Raeganovy administrativy. V 90. letech nabral druhý dech v souvislosti s pádem komunistických režimů, kdy vlády postkomunistických států s podporou SB a MMF preferovaly ekonomický liberalismus.

Během 90. let 20. století a první dekády 21. století docházelo v evropských ekonomikách k privatizaci, zmenšování státu, snižování daňové zátěže (ale ruku v ruce s tím nešlo snižování výdajů států). Vítězila teorie malého státu, který nemá mít majetkové účasti v ekonomice, má se starat zejména o „pravidla hry“ (tedy zajištění právního státu), držet vyrovnaný rozpočet a hlídat inflaci. Tyto předpoklady měly stačit k udržení hospodářského růstu.

Rok 2008 znamenal přehodnocení všech hodnot, dogmat a známých ekonomických vazeb. Ekonomové zůstali v úžasu nad tím, co se děje. Až na pár katastrofistů (př. Nouriel Roubini) nikdo nečekal, že je možné, aby padly giganty typu Lehmann Brothers, že je možné, aby po desítkách padaly bankovní domy apod. Ruku v ruce s tím souvisí to, že dosavadní ekonomické recepty jak se dostat z této krize selhávají nebo jejich účinnost není taková, jak se očekávalo.

Jak na vzniklou krizi jednotlivé státy či ekonomické zóny reagovaly? V ohnisku krize končila Bushova administrativa, v podstatě by se dalo říct, že selhala v několika oblastech počínaje zahraniční politikou konče ekonomikou. Její dogmatický přístup spočívající ve snižování daní a obrovských výdajích do zahraničních vojenských dobrodružství způsobil deficit takového rozsahu, že nastupující Obamova administrativa nemohla využít rozpočtových stimulů v té výši, v jaké by bylo nutné, přesto jsou schodky amerického rozpočtu gigantické a přes občasnou kritiku neokonzervativců a neoliberálů se všeobecně chápe, že jiná cesta než napumpovat obrovské státní peníze do ekonomiky nebyla možná - bankovní sektor bylo nutno sanovat, před očima byla krize 30. let 20. století, na níž se reagovalo ve stylu laissez faire, což nedopadlo zrovna nejlíp ruku v ruce s politickými a sociálními důsledky, s nimiž se svět vyrovnával po desetiletí. Také ve Velké Británii končící labouristická vláda reagovala na krizi bankovního sektoru obrovským sanačním balíkem a způsobil deficit státního rozpočtu ve dvojciferných hodnotách. V eurozóně nebyla krize bankovních domů tak drastická (výjimky byly v Belgii, Irsku apod.). Pro eurozónu se ovšem problémem stalo až následující kolo krize a tím bylo přelití krize z bankovního sektoru do reálné ekonomiky. Slabší ekonomiky svázané eurem, navíc s již předkrizovými deficity, nebyly nadále schopny splácet své závazky (například Řecko). Totéž hrozí Portugalsku, Španělsku a Itálii, specifické potíže spojené s nemovitostmi pak způsobil problémy v Irsku. Mimo eurozónu potřebovaly urgentní pomoc MMF Maďarsko, Rumunsko a Lotyšsko. Šlo o země, které si nesly své rozpočtové potíže z již předkrizových období, a tato slabost jim nyní neumožnila obejít se bez dalších půjček. Jejich potíže byly ovšem specifického charakteru, v případě Lotyšska

bylo jedním z důvodů neuvážené podvázání příjmové stránky rozpočtů nezodpovědným a populistickým snižováním daní. Takto se krize šíří v roce 2011 dále Evropou.

Právě v této krizi hrají veřejné rozpočty jednu z hlavních rolí a to jak v záchranném, tak i negativním smyslu. Veřejné rozpočty řady států zachraňovaly soukromé subjekty, zároveň se veřejné rozpočty některých států pod tíhou krize sesypaly. Co to tedy vlastně jsou veřejné rozpočty?

2.3.2. Veřejný rozpočet

Předpokladem pro úspěšné fungování státu i jeho jednotlivých úrovní a důležitým finančním nástrojem k zabezpečení tohoto fungování je příslušný veřejný rozpočet (ev. soustava rozpočtů). Vedle soustavy veřejných rozpočtů se často využívají i další mimorozpočtové fondy, které jsou zpravidla účelové. Veřejné rozpočty a mimorozpočtové fondy tvoří rozpočtovou soustavu. Čím je složitější struktura státu a územní samosprávy, tím je členitější rozpočtová soustava. Je proto důležité rozhodnout o optimálním přiřazení příjmů a optimálním financování výdajů z jednotlivých rozpočtů v rámci rozpočtové soustavy.²⁴

Stěžejní složku veřejné rozpočtové soustavy tvoří státní rozpočet. Státním rozpočtem se rozumí centralizovaný peněžní fond, fond peněžních prostředků soustředěných do působnosti státu na principu nenávratnosti a neekvivalentního způsobu rozdělování. Z účetního hlediska je státní rozpočet bilancí příjmů a výdajů státu. Státní rozpočet je také finančním plánem na rozpočtové období a zahrnuje bilanci státního hospodaření vyplývající z dosažené úrovně příjmů a výdajů.²⁵ Vlastní podstata státního rozpočtu

---

²⁴ PEKOVÁ, J., Veřejné finance: úvod do problematiky, s. 95.

²⁵ HAMERNÍKOVÁ, B. et al., Veřejné finance, s. 184.

spočívá v přerozdělování státního důchodu. „*Představuje souhrn peněžních vztahů v oblasti tvorby, rozdělování a užití centralizovaného peněžního fondu.*“²⁶ K hlavním funkcím státního rozpočtu, jak vyplývá z výše uvedeného, patří především funkce alokační, redistribuční, stabilizační a regulační. Pro udržitelnost státních financí je také nutno dodržovat rozpočtové zásady. Především zásady úplnosti státního rozpočtu, jednotnosti a zásady reálnosti a pravdivosti státního rozpočtu. Právě poslední zmiňovaná zásada byla v případě řeckých státních rozpočtů soustavně porušována.

*„Zásada reálnosti a pravdivosti státního rozpočtu je výsledkem požadavku zamezit rozpočtovým přesunům, tj. zamezit převodu výdajů určených pro daný účel na účel jiný...Převody výdajů k jiným účelům se buď zapovídají, nebo velmi ztěžují. Cílem je zabránit zkreslování údajů v rozpočtu. Rozpočet by měl reálně a pravdivě odrážet příjmové a výdajové možnosti. Uplatňování zásady reálnosti závisí na řadě činitelů, jako je například stupeň poznání, kvalita analýzy ekonomických procesů, kvalita prognózování aj. V podmínkách tržní ekonomiky je uplatňování této zásady dost obtížné.“*²⁷

Rozpočtovou politiku je možné rozdělit takto:²⁸

- Nadnárodní rozpočet
- Ústřední rozpočet
- Rozpočty jednotlivých celků územní samosprávy
- Rozpočty neziskových organizací působících ve veřejném sektoru
- Mimorozpočtové fondy

---

²⁶ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., *Ekonomika veřejného sektoru*. s. 66.

²⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁸ TOMÁŠKOVÁ, E., *Veřejné finance*, s. 24.

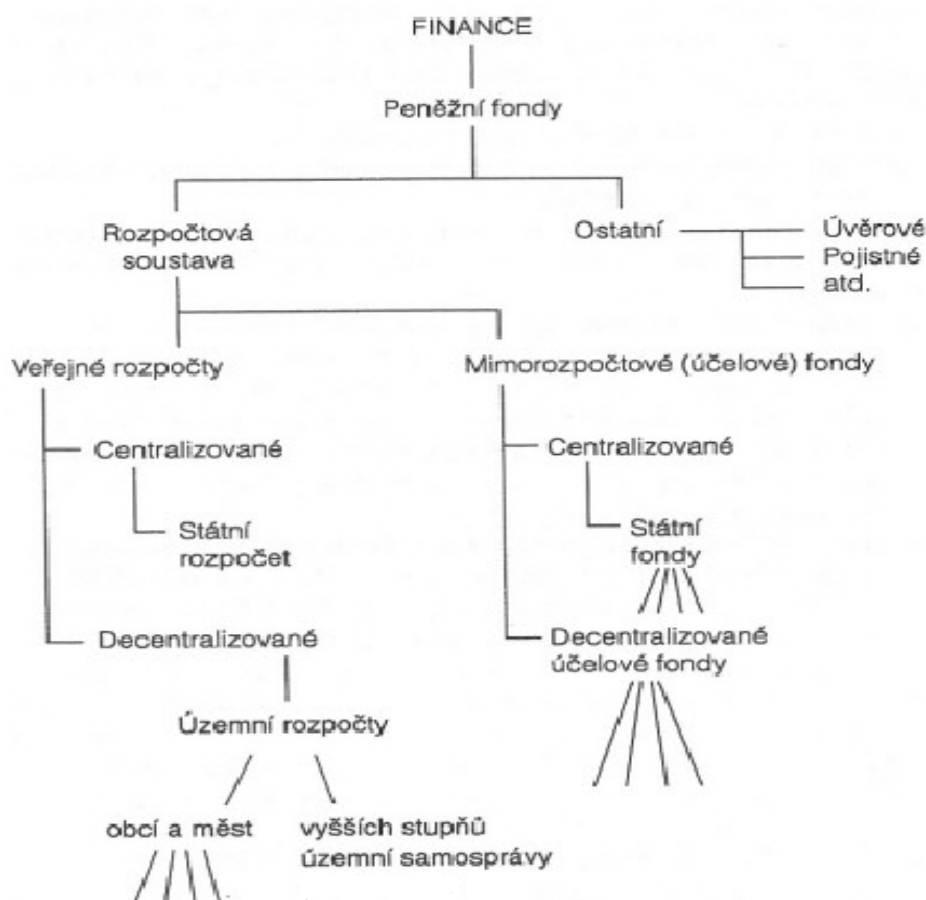
Každý z těchto rozpočtů je upraven právním předpisem, je samostatně sestavován a schvalován a má vlastní, zákonem danou, příjmovou základnu. Tato vlastní příjmová základna zajišťuje danému veřejnému rozpočtu alespoň částečnou nezávislost (existují však i výjimky). K mimorozpočtovým fondům se řadí fondy svěřenecké, které představují nejstarší typ účelových fondů zřizovaných státem. Jedná se o sociální pojišťovací fondy fungující na nekomerčním principu. Svěřenecké fondy hospodaří také s veřejnými prostředky, jež jsou určeny na sociální zabezpečení občanů.

Rozpočtová soustava je četnými finančními vztahy, zejména daněmi, transfery napojena na vnější okolí – soukromý sektor, domácnosti, ale také na nadnárodní instituce (EU, NATO).²⁹ Postavení rozpočtové soustavy ve finanční je znázorněno na obr. 2.

---

²⁹ PEKOVÁ, J., Veřejné finance: úvod do problematiky, s. 81.

Obrázek 2: Postavení rozpočtové soustavy ve finanční soustavě

PEKOVÁ, J., *Veřejné finance: úvod do problematiky*, s. 81.

Rozsah rozpočtové soustavy závisí na spoustě faktorů počínaje tradicemi, velikostí státu, na politickém či územním uspořádání státu. Jednotlivé veřejné rozpočty jsou v rámci rozpočtové soustavy relativně samostatné, i když mezi nimi dochází k finančním vztahům. „Stupeň samostatnosti je ovlivněn řadou faktorů, které jsou dány stupněm fiskálního federalismu. Konkrétně se jedná o tyto finanční vztahy uvnitř rozpočtové soustavy: přijatá rozpočtová pravidla, stupeň pravomoci obcí ve vybírání daní a poplatků, rozpočtové určení výnosů, zejména daní, rozsah přenesené působnosti státu na nižší stupně veřejného sektoru atd.“³⁰

³⁰ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., *Ekonomika veřejného sektoru*, s. 76.

2.3.3. Pohledy na rozpočtovou politiku

Existují dva základní pohledy na rozpočtovou politiku. V prvním „institucionálním pohledu“ chápeme veřejný rozpočet jako nástroj financování potřeb jednotlivých organizací, institucí, které již byly ve veřejné správě zřízeny. Na maximálním objemu má zájem především administrativní dané instituce bez ohledu na to, zda služby, které organizace pro občany zajišťuje, jsou ještě potřebné a občany žádané.³¹

Druhý pohled „ekonomický“ je chápán tak, že pomocí veřejných rozpočtů zabezpečuje veřejná správa veřejné statky, přičemž ve veřejných rozpočtech jsou soustředěny veřejné prostředky, které byly získány na základě principů nenávratnosti, neekvivalentnosti a nedobrovolnosti. Tyto prostředky jsou vytvářeny, získávány, rozdělovány a použity na základě rozhodnutí prováděných veřejnou volbou, kdy všechny tyto aktivity podléhají kontrole.³²

S ekonomickým pohledem jsou spojeny následující problémy:

- Veřejná vláda na dané úrovni má zájem o maximální objem prostředků soustředěných v rozpočtu a maximální možnou míru přerozdělení.
- Často jsou na dané úrovni nabízeny služby, o něž již obyvatelé nemají zájem a dochází ke snižování alokační efektivnosti. Nezájem nemusí plynout jen z nadměry nabízených veřejných statků, ale také z jejich kvality. Kvalita je totiž plánovaná podle dostupných finančních zdrojů, tedy v mnoha případech mohou být nabízeny produkty v takové kvalitě, ve které nebudou poptávány.

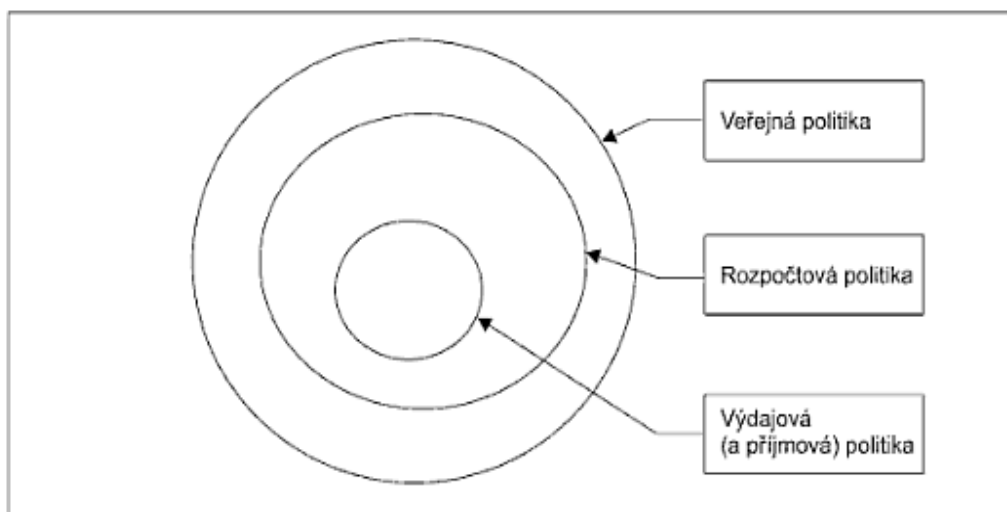
³¹ PEKOVÁ, J., Veřejné finance: úvod do problematiky, s. 99.

³² TOMÁŠKOVÁ, E., Veřejné finance, s. 27.

- Problematické může být také i hospodaření s rozpočtem, který je sestavován pouze na roční období, bez výhledu na další období. V takovém případě může docházet k neefektivnosti vyplývající např. z důvodu vracení finančních prostředků, které nejsou za dané období využity.

2.3.4. Vztah veřejné politiky a rozpočtové politiky

Rozpočtová politika je součástí veřejné politiky a je v podstatě jedním z nástrojů k realizaci veřejných politik, jejímž prostřednictvím jsou získávány veřejné zdroje (příjmová stránka rozpočtové politiky) na financování cílů jednotlivých veřejných politik ze soustavy veřejných rozpočtů (výdajová stránka rozpočtové politiky).³³ Vztah mezi výše uvedenými je zobrazen na obr. 3.

Obrázek 3: Vztah veřejné, rozpočtové a výdajové politiky

Zdroj: OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 82.

³³ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance

Nejširším pojmem je tedy veřejná politika. V ní jsou obsaženy všechny programové cíle vlády a cíle jednotlivých sektorových politik. Vládní politiky jsou realizovány právě prostřednictvím veřejných rozpočtů.³⁴ Dopad přístupů vlády na rozpočtovou a výdajovou politiku je uveden na obr. 4.

„Typ“ sociálně-politického přístupu vlády k rozpočtové politice	Dopad na výdajovou stránku veřejných rozpočtů	Priorita veřejného financování
Liberální	Přísně selektivní veřejné výdaje (např. čisté veřejné statky)	„Štíhlé“ veřejné výdaje s prioritou kompenzace poslední volby
Konzervativní	Cilový přístup	Spoluúčast občana a vlády na financování (kompenzaci) první volby
Sociální (socialistický)	Univerzalistické („plošné“) veřejné výdaje	„Štědré“ veřejné výdaje s prioritou garance prvních voličských priorit

Obrázek 4: Dopad přístupů vlády na rozpočtovou a výdajovou politiku

Zdroj: OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 83.

Sociálně-politická orientace vlády má podstatný vliv jak na příjmovou, tak zejména na výdajovou stránku veřejných rozpočtů. Liberálně orientovaná vláda považuje za základní hodnotu občana svobodu jedince. Úlohou státu a vlády je tuto svobodu garantovat. Vláda má tedy co nejméně přerozdělovat bohatství.³⁵

Opačný přístup volí socialisticky orientovaná. Ta za základní hodnotu občana považuje rovnost všech jedinců. Vychází z předpokladu, že lidé jsou si od přírody rovni, případně že jsou si rovni jako bytosti stvořené bohem. Úlohou vlády je pak tuto rovnost garantovat. Jestliže v reálném životě dochází k jejímu porušování, má vláda oprávnění tuto nerovnost redistribucí napravovat. Sociálně orientované vlády proto preferují štedré

³⁴ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 83.

³⁵ Tamtéž, s. 82-83.

veřejné výdaje, bohaté transfery a široké poskytování veřejných statků a veřejných služeb.³⁶

Mezi oběma uvedenými přístupy se nachází konzervativní přístup. V něm se vláda podílí svojí účastí na financování prvních voličských priorit, avšak předpokládá spoluodpovědnost občana na financování. Financování z veřejných rozpočtů je tedy cílené, nikoliv plošné. Míří ke konkrétním cílovým skupinám.

Výše uvedené charakteristiky jsou ovšem velmi ploché a schematické a reálnému politickému životu v dnešních unijních státech již nedopovídají. Tradiční pravolevé spektrum a tradiční přístupy k rozpočtovým a vůbec fiskálním otázkám již nespočívají jednoznačně na bedrech národních vlád, ale také jsou ovlivněny (někdy i diktovány) globálními trhy a nadnárodními ekonomickými a politickými organizacemi. Takže stará pravidla ekonomického provozu národních států ztrácejí na síle, zatímco nová globální pravidla ještě nejsou zcela ustavena, což přináší řadu nejistot a rizik, v nejhorším případě „nekontrolované pády“ a „řetězovou reakci“. Ve světě, v němž jsou všechny ekonomiky úzce propojeny, jde o stav, který je neudržitelný, jelikož je vysoce nestabilní. Řecko je pouze nepřilíh důležitou součástí propojených ekonomik, ovšem na něm se jako na první oběti ukázaly neduhy, jež byly doposud překryty a nikdo si je nechtěl otevřeně přiznat.

---

³⁶ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance, s. 83. Tamtéž, s. 83.

3. Rozpočtový deficit

Pro produkci a nákupy veřejných statků a veřejných služeb jsou potřebné finanční zdroje, které plynou z veřejných rozpočtů. Tyto zdroje jsou získávány veřejnými příjmy, kterými jsou kryty veřejné výdaje. Jednou z možných bilancí mezi veřejnými příjmy a veřejnými výdaji je taková bilance, kdy veřejné výdaje jsou vyšší než veřejné příjmy. Je nazývána rozpočtovým deficitem.³⁷

3.1. Klasifikace deficitu

Rozpočtový deficit je fiskální nerovnováhou. V knize Veřejný sektor a veřejné finance je definován tak, že v nejobecnější rovině můžeme rozpočtové saldo charakterizovat jako nesoulad mezi rozpočtovými příjmy a výdaji. Tato bilance může být v krátkém časovém období buď záporná, nebo kladná. Záporná bilance nastává v situaci, kdy jsou rozpočtové výdaje vyšší než rozpočtové příjmy, tento typ nerovnováhy se nazývá deficit. Kladná bilance nastává tehdy, když jsou rozpočtové příjmy vyšší než rozpočtové výdaje, tento typ je označován jako přebytek. Příjmy veřejných rozpočtů jsou tvořeny přibližně z 90 % daňovými příjmy, je proto zřejmé, že plnění příjmové strany je do značné míry ovlivněno nastavením „daňového kalendáře“. Výdajová strana veřejných rozpočtů je pak ovlivněna platnými rozpočtovými pravidly.¹

---

³⁷ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance

3.2. Důsledky rozpočtového deficitu

V ekonomické teorii existuje řada přístupů k existenci a důsledkům rozpočtového deficitu, a to jak v historii, tak i v současném ekonomickém myšlení. V minulosti považovali klasičtí ekonomové nevyrovnaný rozpočet za chybu, jež se prostřednictvím vládního půjčování zbavuje hospodářských zdrojů, které by se uplatnily efektivnějším způsobem v soukromých rukách. Keynesiánská teorie fiskální politiky hájí deficitní rozpočet expanzivními opatřeními během hospodářského útlumu, nicméně v době hospodářského vzestupu má být deficit uhrazen z přebytků. Celkově mají být veřejné finance vyrovnané. V neoklasickém ekonomickém myšlení jsou trvalé deficity kritizovány.³⁸

Kumulace rozpočtových deficitů je hlavní příčinou vzniku a růstu veřejného dluhu. V diskuzích o tom, jaké jsou přínosy nebo nežádoucí důsledky veřejného dluhu, se poukazuje na následující okolnosti:³⁹

1. Veřejný dluh může mít nestimulační účinky na ekonomickou aktivitu v případě, že potřeba jeho splácení povede ke zvýšení míry zdanění.
2. Úspory, odčerpané vládou k financování vládních výdajů, nemůže (hned nebo později) využít soukromý sektor k financování nákupu kapitálových statků (stručně řečeno soukromý kapitál je nahrazován veřejným dluhem). Dochází tím k omezení v rozšiřování zásoby kapitálu s dopady do ekonomického růstu.
3. Části veřejného dluhu jsou obvykle pohledávky zahraničních subjektů, jde tedy o zahraniční dluh vlády. Tento dluh je specifický v tom, že jeho splácení je podmíněno přebytkem exportu nad importem.

---

³⁸ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance,

³⁹ HELÍSEK, M., Makroekonomie

3.3. Management veřejného dluhu

Management veřejného dluhu je můžeme definovat jako vytváření a udržování strategie pro řízení veřejného dluhu tak, aby byly získány potřebné finanční zdroje s ohledem na náklady a riziko, popř. s ohledem na další cíle, které může vláda stanovit. Řízením veřejného dluhu se zabývají i mezinárodní organizace (Světová banka, Mezinárodní měnový fond), které zformulovaly doporučení, která by měla být respektována při jeho aplikaci v konkrétní zemi.¹

Hlavním cílem dluhového managementu je zajistit, aby finanční požadavky vlády byly realizovány s nízkými náklady a s přijatelnou mírou rizika. Dluhový management se snaží o vytvoření takové struktury dluhu (z hlediska splatnosti, měny, držitelů atd.), která by minimalizovala riziko (ať už tržní, úvěrové a jiné).⁴⁰

3.4. Faktory ovlivňující veřejný dluh

Mezi faktory, které se podílí na změnách veřejného dluhu, patří zejména ekonomická situace dané země, politická situace, nastavení fiskálních pravidel, nastavení sociální politiky a demografický vývoj.

Ekonomická situace je identifikována tempem růstu HDP, mírou nezaměstnanosti a výši úrokové sazby. Důležitým faktorem je i absolutní výše zadlužení, protože při rostoucí míře zadlužení rostou splátky dluhu, které zatěžují rozpočet.¹

---

⁴⁰ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance

Politická situace souvisí s Downsovým modelem politického cyklu, kdy zpravidla v období před volbami dochází ke změnám v oblasti veřejných rozpočtů (tlak na růst veřejných výdajů, tlak na změny daňových sazeb), které generují vznik rozpočtového deficitu. Je jasné, že veřejný dluh je ovlivněn politiky, tímto je tedy možné zdůvodnit ekonomicky těžko objasnitelnou rozdílnou výši dluhu v zemích s podobnými ekonomickými podmínkami.¹

Fiskální pravidla lze definovat jako permanentní nátlak na příjmovou i výdajovou politiku vlády. Aby pravidla byla úspěšná, je zapotřebí, aby se vyznačovala těmito rysy: byla definována jednoznačně, závazně, umožňovala veřejnou kontrolu a sankci za neplnění.⁴¹

3.5. Dluhová past

Dluhová služba, tzn. každoroční splácení jistiny a úroků z přijatých půjček, zatěžuje běžný rozpočet a může se tak při vysokém zadlužení stát, že minulé deficity jsou zdrojem deficitů současných a budoucích. Země je pak zadlužena protože je zadlužena a ocitá se v tzv. dluhové pasti, z níž je obtížné se dostat. O deficitně financovaných výdajích se může říci, že se chovají jako kukačka v hnízdě, neboť poté, co jsou pod tlakem zájmových skupin do rozpočtu prosazeny, stávají se v důsledku dluhové služby příčinou omezování jiných položek nebo příčinou pro růst daní. Při vysoké zadluženosti státu se náklady na dluhovou službu prudce zvyšují, neboť klesá důvěra věřitelů ve schopnost zadluženého státu splácet své závazky. Proto věřitelé vyžadují vysokou úrokovou míru,

---

⁴¹ OCHRANA, F. et. al., Veřejný sektor a veřejné finance

kteřá v sobě obsahuje i rizikovou přemii, tzn. odměnu za převzetí rizika. Zvláště varovné jsou v tomto směru zkušenosti Řecka.⁴²

3.6. Státní dluh

Státní dluh je jednou z možností úhrady deficitu státního rozpočtu, tedy nejdůležitější části veřejných rozpočtů. Dlouhodobý státní dluh představuje nahromaděné schodky státního rozpočtu. Deficit státního rozpočtu je úzce spojen s daněmi, zpravidla se jedná v posledních letech o podvázání příjmové stránky státních rozpočtů neodůvodněným, lépe řečeno vynuceným, snižováním daňové kvóty, což vede k hromadění deficitů, jelikož stejným tempem nepostupuje i snižování veřejných výdajů. *“Státní dluh vzniká úhradou schodku státního rozpočtu. Zdrojem úhrady může být buď půjčka ze zahraničí – jedná se o tzv. vnější, externí dluh nebo půjčka od domácích subjektů, pak jde o tzv. vnitřní, interní dluh. Půjčka ze zahraničí vede ke vzniku nebo zvýšení zahraničního veřejného dluhu. Projeví se nárůstem pasivního salda běžného účtu platební bilance. Váže na sebe celou dluhovou službu, tzn., že musí být splacena jistina i úrok. Často bývá spojena s jinými ekonomickými a politickými požadavky věřitele. Vnitřní dluh vzniká půjčkami od obyvatel a od domácích podnikatelských subjektů včetně bank. I v tomto případě se hradí jistina a úrok. Tyto půjčky mají podobu prodeje státních obligací (dluhopisů) a státních pokladničních poukázek. Obligace jsou hlavním nástrojem řízení dlouhodobého státního dluhu. Státní pokladniční poukázky se používají ke krytí deficitu státního rozpočtu v případě, že lze uhradit tento dluh do 1 roku. Státní pokladniční poukázky jsou hlavním nástrojem řešení přechodného státního dluhu.”*⁴³

---

⁴² JUREČKA, V. et al., Makroekonomie.

⁴³ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., Ekonomika veřejného sektoru, s. 98.

Pro udržitelnost veřejných dluhů a především dluhů státu je důležité sledovat některé významné parametry. K nim patří především velikost veřejného dluhu, respektive jeho podíl na celkovém HDP. Většinově je bráno, že maximem pro veřejný dluh je 60% HDP.

Další důležitou otázkou je dopad státního dluhu na inflaci a nezaměstnanost, což jsou hlavní témata sporů mezi školami monetaristů a keynesiánců. Z hlediska splacení státních dluhů je zde ovšem otázka jiná. Jelikož ekonomická činnost domácností je ukončena (smrt je přítomným předpokladem), dluhy tedy musí být splaceny. Jinak je tomu ovšem u států. Ty jako trvalé subjekty ve své podstatě nemusí dluh platit: „*Splatné dluhopisy (splatný dluh) jsou splaceny emisí nových dluhopisů, dluh je refundován. Jedná se o refundaci splatných závazků novými dlužními závazky. Předpokladem ovšem je normální vývoj ekonomiky. Otázkou tedy není splacení dluhu, ale placení úroků.*“⁴⁴ Právě tohle je momentálním největším problémem Řecka a de facto hlavní následkem příčin, kterými se bude zabývat pátá kapitola.

---

⁴⁴ BERVIDOVÁ, L., VANČUROVÁ, P., *Ekonomika veřejného sektoru*, s. 101.

4. Evropská ekonomická integrace

4.1. Politické kořeny evropské ekonomické integrace

Kořeny evropské integrace měly zejména ekonomický charakter. Jednalo se o hospodářská partnerství, která přispěla k tomu, že se Evropa vyhnula v dalších téměř 70 letech válce a že dokonce je válka v dnešní Evropě v podstatě nemyslitelná a nemožná. Ekonomické kořeny integrace Evropy jsou ale i jejím prokletím. Pro řadu především ekonomických liberálů či konzervativců spojených s neoliberalní ekonomickou doktrínou je ekonomická integrace prvním a zároveň posledním stupněm evropské sounáležitosti. I proto je evropské spojování neustálým procesem skoků vpřed, stagnací, někdy dokonce kroků zpět.

Tato kapitola je zaměřena na kořeny evropské ekonomické integrace, její jednotlivé fáze, hlavní motory bližší hospodářské spolupráce (Monnet, Schuman apod.), rozdíly oproti sovětizované části kontinentu. Budou zmíněna také 80. léta, úloha předsedy Evropské komise Jacquese Delorse, nová aktivita na poli evropského sjednocování směřujícího k jednotné měně a vytvoření Evropské unie. Tyto sjednocovací akty byly mnohdy urychleny pod vlivem USA a Japonska. Pád Berlínské zdi a konec studené války pak uzavřel kapitolu západoevropského sjednocování a naopak otevřel dveře pro integraci bývalých zemí sovětského bloku. Podrobněji bude zmíněno přičlenění Řecka a také vytváření Evropy pod vlivem Maastrichtu.

Irah Kučerové, definuje ekonomickou integraci jako: „...proces postupného splývání jednotlivých národních hospodářství doprovázený vytvářením společných institucí a přenosem některých pravomocí z národní úrovně na komunitární, případně mezistátní.“⁴⁵

---

⁴⁵ KUČEROVÁ, I., Evropská unie: Hospodářské politiky, s. 57

4.2. Situace po 2. světové válce

Důsledkem 2. světové války byl hospodářský a politický úpadek Evropy, pokles jejího významu a její faktický rozval na dvě části s tím, že mezi nimi zůstalo pár států s jistou neutralitou (Švýcarsko) či částečnou neutralitou (od roku 1955 Rakousko) nebo v postavení satelitu, ale s jistou mírou svobody v zahraniční i vnitřní politice (Finsko). Zcela výjimečné postavení na kontinentu zaujala Jugoslávie.

„Ekonomická a humanitární situace v Evropě byla v letech 1945–47 velmi špatná, zejména v Německu. Zatímco západní ekonomiky se začaly v roce 1946 zotavovat, většina evropské infrastruktury, průmyslu a domů ležela v troskách. Produkce potravin byla nízká a zejména zima na přelomu roku 1946–47 byla mimořádně drsná. Všude byl hlad a potraviny byly na příděl ve většině evropských zemí až do poloviny 50. let 20. stol. V tomto období znamenaly přídělky v některých částech Německa pouze 900 kalorií na osobu a den (dnes je standard 2000 kalorií denně). Mnoho Evropanů v těchto těžkých letech záviselo na humanitární pomoci, podobně jako dnes lidé v afrických zemích, ve kterých probíhají válečné konflikty. UNRRA (organizace OSN financovaná USA, vzniklá pro podporu strádající Evropy) utratila téměř 4 miliardy dolarů za potravinovou a lékařskou pomoc, pomohla 7 milionům lidí vrátit se domů a poskytla přístřeší asi 1 milionu běženců, kteří se nechtěli vrátit zpět do svých domovů. Politicky byla západní Evropa nestabilní. Trpěla vládními a ústavními krizemi. Generál de Gaulle rezignoval jako prezident provizorní vlády v roce 1946 po nesouhlasu s novou ústavou Francie. Itálie a Belgie zažila hořké vnitřní konflikty ve svých monarchiích. Itálie zrušila monarchii v referendu, při kterém byli komunisté obviněni z manipulace. V Belgii vyvolal návrat krále nepokoje.“⁴⁶

---

⁴⁶ BALDWIN R., WYPLOSZ CH., *Historie evropské integrace* [online]. [cit. 2011-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438/#g1.1>>

„Americký diplomat George Kennan předpovídal, že Marshallův plán odhalí pouze to, co bylo stále jasnější, že Evropa je rozdělena na dva bloky.“ Odmítnutí Marshallova plánu zeměmi východní a střední Evropy v červenci 1947⁴⁷ tedy odhalilo, to co bylo zřejmé v některých zemích již od roku 1944 (Rumunsko, Bulharsko), v některých od roku 1945 (Polsko) a v některých postupně a ne s úplně jasně danými rysy (ČSR, Maďarsko) právě během roku 1947,⁴⁸ že Evropa se rozestoupila na dva bloky, přičemž ten sovětizovaný se zdál vitálnější, silnější, ochotný k ofenzivě a k riziku. Za této situace se stal jistým symbolickým zvratem únor 1948 v Československu, když po tomto zničení poslední relativně vnitřně svobodné země za již funkční železnou oponou bylo jasné, že západní Evropa se bude muset aktivně bránit nebo se sama pod tlakem vlastních pátých kolon propadne do moskevských řetězců. Je samozřejmé, že v poválečné Evropě nebyl schopen nikdo účinně zastavit sovětský nápor (včetně bývalé velmoci Velké Británie) a že odpovědnost plně visela na bedrech Spojených států. Ty udělaly vše proto, aby ve volbách v Itálii v dubnu 1948 nezvítězili socialisté a komunisté a poté z idealistických, ale i utilitaristických motivů začaly projektovat modely evropské spolupráce tak, aby Západ vytvořil relativně jednotný politický blok, jehož síla bude podepřena hospodářským základem. Všem bylo jasné, že základem pro úspěch této myšlenky je Německo. To bylo v roce 1948 stále rozděleno na okupační zóny, přičemž ty západní vytvořily tzv. Trizonii a ze sovětské zóny se pomalu rodil stát, jenž dostal jméno Německá demokratická republika. „Sloučení francouzské, americké a britské okupační zóny se stalo pro Evropu důležitým zlomem. Nezávazná a na politickém základě stojící snaha o evropskou integraci byla podporována jednotlivými zeměmi, z nichž každá sledovala své vlastní zájmy. Francouzi viděli v integraci s Německem jednak šanci, že vytvoří protiváhu americko-britskému vlivu na kontinentě, ale také záruku, že z Německa se po reindustrializaci stane partner a nikoliv opětovný vojenský protivník. Velká Británie a USA podporovaly evropskou integraci jako nejlepší způsob obrany proti komunistické rozpínivosti v Evropě. Němečtí představitelé zase vycítili v evropské integraci příležitost

⁴⁷ PREUSSEN, W. Od symbolu ke katalyzátoru a znovu k symbolu. *Soudobé dějiny*. 1998, č. 2-3/1998, s. 243.

⁴⁸ TOMASZEWSKI, J. Cesta komunistických stran k moci ve střední Evropě. *Soudobé dějiny*. 1998, č. 2-3/1998, s. 243.

etablovat Německo jako „normální“ zemi (Německo bylo uznáno nezávislou zemí až v roce 1955). Představitelé Itálie také vítali integraci Evropy, která jim poskytla ideologickou protiváhu vůči komunizmu a pomohla jim zavřít dveře za italskou fašistickou minulostí.“⁴⁹ Vznik Německé spolkové republiky v roce 1949 a následně vznik NDR, byl důsledkem toho, že studená válka vypukla naplno a mírová konference o osudu Německa již nestačila proběhnout. Takto bylo západní Německo včleněno do připravovaných integračních aktivit, zatímco NDR zůstalo v rámci sovětského bloku a až do stavby Berlínské zdi víceméně jako moskevská licitační karta, než životaschopný stát.⁵⁰

Studená válka⁵¹ vypukla naplno a v obou částech Evropy započaly přípravy na případnou válku. Tato „válka“ nebyla nevyhnutelná, jelikož ani na jedné straně nepřevážili nikdy hazardéři (především Stalin nebyl psychicky podoben Hitlerovi a nikdy nešel až na hranu rizika. Vojtěch Mastný jej charakterizuje jako: „... spíše oportunistu než dobrodruha, a tak nebyl nepřístupný nátlaku, což byl hlavní rozdíl mezi ním a Hitlerem“).⁵² proto se v obou blocích rozvíjely paralelně i ekonomické sjednocovací procesy, jež měly vytvářet předpoklady i pro mírové soužití a mírový svět. Na Západě vypadala situace v hospodářské, ale i politické oblasti stále mizerně. Přesto se objevovaly již první hmatatelné výsledky Marshallova plánu. Na jeho základech vznikla vůbec první významnější ekonomická organizace v poválečné Evropě (pomineme-li zvláštní případ Beneluxu, jenž hranice ekonomické spolupráce překračoval). „Nová organizace, Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC) byla založena v roce 1948. Dohodu tehdy parafovalo 13 zemí ze současné pětadvacítky (Finsko pod sovětským tlakem zůstalo neutrální a ve Španělsku vládl diktátor Franco) plus Norsko, Island,

---

⁴⁹ BALDWIN R., WYPLOSZ CH., *Historie evropské integrace* [online]. [cit. 2011-08-15]. Dostupný z WWW:<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438/#g1.1>>

⁵⁰ TAYLOR, F., *Berlínská zeď*. 13. srpna 1961 – 9. listopadu 1989.

⁵¹ GADDIS, L., *Studená válka*.

⁵² MASTNÝ, V., *Studená válka a sovětský pocit nejistoty. 1947-1953 Stalinova léta*, s. 29.

*Švýcarsko, Turecko a americko-britská zóna na území Terstu, než byla sloučena s Itálií. Německo bylo stále okupováno, ale zástupci ze západních zón se plánu zúčastnili. Mezi lety 1948 až 1952 poskytl Marshallův plán finanční pomoc ve výši 12 miliard dolarů, z čehož polovina plynula do Velké Británie, Francie a západního Německa.*⁵³ OEEC: „představovala klasickou mezivládní organizaci a vznikla jako výsledek kompromisu mezi francouzskou Monnetovou koncepcí směřující k vytvoření nadnárodní struktury a neochotou velké Británie k pevnějšímu spojení s kontinentálními státy.“⁵⁴

4.3. Počátky evropské ekonomické integrace

V roce 1950 Francie navrhla společné řízení francouzské a německé výroby uhlí a ocelí. Později v dubnu 1951 podepsalo šest evropských zemí, a sice Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko tzv. Pařížskou smlouvu. Pařížská smlouva zahrnovala dohodu o propojení uhelného a hutního průmyslu a tím v podstatě vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Zásadní suroviny které v minulosti sloužili jako nástroj války byly v této dohodě paradoxně nástrojem usmíření a míru. Je zajímavé, že tato smlouva, která vstoupila v platnost 27. července 1952, byla uzavřena od samého začátku pouze na dobu 50 let. Proto toto integrační sdružení v roce 2002 skutečně ukončilo svou činnost. Cílem ESUO bylo postupně zrušit mezi členskými státy obchodní překážky na trhu s uhlím, s ocelí a hutními výrobky a tak postupně vytvářet společný trh v těchto ekonomických oblastech. Byly proto vytvořeny řídicí orgány ESUO, kterým členské státy předaly nutnou část svých národních práv. Zde musíme vidět začátek vytvoření první nadstátní organizace v západní Evropě po 2. světové válce.

---

⁵³ BALDWIN R., WYPLOSZ CH., *Historie evropské integrace* [online]. [cit. 2011-08-15]. Dostupný z WWW:<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/historie-evropske-integrace/1001686/47438/#g1.1>>

⁵⁴ SCHELLE, K. et al., *Historie integračních koncepcí a jejich vyústění v realitě EU*, s. 105.

Po tomto úspěchu si zakladatelé mysleli, že bude možno pokročit v integračních procesech i mimo ekonomické pole. Leč doba od konce války byla ještě příliš krátká na to, aby se integrační aktivity rozšířily i do vojenské oblasti a tak pro krachu evropského obranného společenství nastal návrat k hospodářským otázkám.

4.4. Od Římských smluv k Jednotnému evropskému aktu

Proto dalším významným mezníkem v pokračování postupného evropského integračního procesu bylo v roce 1957 podepsání tzv. Římských smluv. Tyto byly podepsány na dobu neurčitou a vstoupily v platnost 1. ledna 1958. Je to jednak Smlouva o vzniku Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM), která upravovala podmínky spolupráce při mírovém využívání atomové energie. EURATOM měl za úkol: *„...především podporu rozvoje výzkumu a stanovení nástrojů k dosažení lepší ochrany zdraví a jaderné bezpečnosti, dohled nad jejím dodržováním a společné řízení investic a nákupu materiálu ve společném trhu se štěpnými materiály.“*⁵⁵ Dále pak Smlouva o vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS), která si kladla velký cíl vytvořit do 15 let společný trh s volným pohybem zboží, služeb, kapitálu a osob. Dokonce se počítalo s dalšími následnými integračními kroky. Význam EHS spočívá hlavně v cílech, jichž chtěla sjednocující se Evropa dosáhnout. Především šlo o společnou zemědělskou a dopravní politiku, jejichž prosazení se ovšem díky velkým mezistátním nerovnostem a různorodostem protáhlo na celá desetiletí.

---

⁵⁵ SCHELLE, K. et al., Historie integračních koncepcí a jejich vyústění v realitě EU, s. 117

Důležité je v této souvislosti zmínit reakci bývalé největší světové velmoci Velké Británie, která se po 2. světové válce propadala stále níže jak v politické, tak i ekonomické rovině. Rozpad její koloniální říše, fiasko v Suez, nedůvěra vůči evropskému sjednocování, rozpory ve vztahu Londýn – Paříž, snaha o specifický vztah s Washingtonem, to vše vedlo k tomu, že Britové se odmítli účastnit na ekonomické integraci tak, jak byla vytyčena v Římských smlouvách. Británie se proto pokusila o vytvoření paralelního evropského uskupení na ekonomickém základě, jež dostalo název Evropské sdružení volného obchodu (ESVO) v roce 1960. Cílem Britů bylo do tohoto sdružení začlenit i země ESUO, ale zde narazili na zásadní nesouhlas Francie. ESVO nakonec začlenilo země ze Skandinávie (Švédsko, Dánsko, Norsko), dále neutrální Rakousko a Švýcarsko a Salazarovo Portugalsko, které bylo vždy státem v mocenské sféře Velké Británie. Jednalo se o volné obchodní sdružení, jež chtělo odstraňovat obchodní bariéry a nikoliv vytvářet mimoekonomické politické nadstavby. Šlo tedy jen o zónu volného obchodu. Západní Evropa se tímto rozdělila na jádro (původní šestka) a vnější prstenec (sedmička spojená v ESVO).⁵⁶

60. léta jsou v západní Evropě spojena především se jménem francouzského prezidenta Charlese de Gaulla. Jeho heslo „*Francie bude buďto velká nebo nebude vůbec*“ se projevovalo v evropské politice ve třech základních liniích. Jednak navázáním blízkého spojení s Adenauerovým Německem, odporem k supranacionalismu a vetováním rozšiřování ES vzhledem k Velké Británii, která pro něj byla trojským koněm USA.⁵⁷ Tato politika fakticky znamenala, že na 20 let se integrační proces zastavil, lépe řečeno přešlapoval v kruhu. Nadnárodní přístup byl poražen a do popředí vystoupil mezivládní přístup, jenž byl okořeněn francouzským kořením v podobě nutnosti respektovat výlučnost Francie. Integrační proces byl plně v rukou národních států, které určovaly tempo, sílu, hloubku a způsoby integrace.

---

⁵⁶ SCHELLE, K. et al., Historie integračních koncepcí a jejich vyústění v realitě EU, s. 119.

⁵⁷ AGULHON, M., Dějiny, symbol, mýtus.

Přesto nebyl integrační proces, jak na politické, tak na ekonomické úrovni, úplně zastaven. V roce 1967 na základě tzv. Slučovací smlouvy byla vytvořena jedna společná Rada (ministrů) a jedna (evropská) komise pro všechna tři společenství (tedy Euratom, EHS a ESUO). Začal se používat název Evropská společenství (ES). Bylo rovněž přijato důležité rozhodnutí, jak získávat zdroje pro fungování těchto ES. Napříště to byly nejen příspěvky členských zemí, ale také cla, daň z přidané hodnoty a zemědělské dávky. Ekonomická integrace postoupila tedy o další úroveň výše, když od zóny volného obchodu, přešla k vnitřnímu trhu, k vyvážení společných politik ale také k vytváření společného rozpočtu. Členské státy Evropských společenství, později Evropské unie, v průběhu let přibývaly.

Po odchodu De Gaulla na sklonku 60. let došlo v roce 1973 k dalšímu rozšíření ES. K původním šesti zakládajícím členům přibyli tři další – Velká Británie, Irsko a Dánsko, v roce 1981 Řecko, v roce 1986 Španělsko a Portugalsko. Společenství bylo v 60. letech zmítáno sérií politických krizí, po nichž brzy následovaly ekonomické šoky na začátku 70. let. To vedlo k období „europesimizmu“, který trval od prvního rozšíření v roce 1973 až do roku 1985.

Stabilita směnných kurzů byla považována za jeden z hlavních pilířů podpory rychlého poválečného růstu obchodu a mezinárodních investic, které s sebou přinesly vzrůstající prosperitu. EHS hledalo cesty pro obnovení stability směnných kurzů mezi svými členy. Wernerův výbor, který čerpal ze studií připravených v 60. letech, představil návrh na postupné zavedení měnové unie. Návrh byl přijat v roce 1971 a jeho cílem nebylo nic menšího než vytvoření úplné měnové unie do roku 1980.⁵⁸ „*Ekonomické prostředí pro*

---

⁵⁸BALDWIN R., WYPLOSZ CH., *Dominový efekt a europesimismus* [online]. [cit. 2011-8-16]. Dostupný z WWW:< <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/dominovy-efekt-a-europesimismus/1001686/47441/>>

nové evropské měnové uspořádání nemohlo být horší. Po několika měsících od zahájení projektu vyvolala jomkipurská válka arabský ropný bojkot Západu. Výsledný ostrý růst cen ropy se změnil ve zlatý důl pro všechny ropu exportující země. Ekonomický dopad pro západní Evropu byl ničující. Inflační trendy byly zintenzivňovány akcemi USA, ropný šok několikrát utlumil ekonomickou aktivitu v Evropě a u všech jejích globálních obchodních partnerů. Většina evropských států zavedla expanzivní monetární a fiskální politiku s cílem vyvážit ekonomický pokles, což ale dále živilo inflaci. Pro výsledný souběh poklesu ekonomické úrovně a rostoucí míry inflace se vžil název „stagflace“. Právě když se svět vzpamatoval z ropného šoku z roku 1973, revoluce v Íránu v roce 1979 přinesla další zvýšení cen ropy podporující stagflaci. Oslabující série krizí směnných kurzů, které pramenily přímo z těchto masivních externích šoků, odsoudily první poválečný pokus o evropskou měnovou integraci k nezdaru.“⁵⁹

Krise s sebou přinesla oživení ochranářských metod a obavy, že desetiletí budovaný společný trh bude zpětně omezován. I když tarifní překážky byly postupně odstraňovány, Evropané si začali mezi sebou budovat nové obchodní bariéry. Ty byly založeny na detailech technických předpisů a standardech, které způsobovaly fragmentaci evropských trhů. I když politiky nazývané „technické bariéry obchodu“ nepochybně tlumily rozvoj vnitřního evropského trhu, byly prezentovány jako ochrana spotřebitele. Stagflace spolu s neúspěchem evropského měnového sjednocení a snahy o hlubší liberalizaci obchodu vytvořila nad evropským projektem stín. Mnoho hlasů uvnitř i vně Evropy vyslovovalo podezření, že ideály, které vedly evropskou integraci kupředu od konce 40. let, umírají či už jsou mrtvé.⁶⁰

---

⁵⁹ BALDWIN R., WYPLOSZ CH., *Dominový efekt a europesimismus* [online]. [cit. 2011-8-16]. Dostupný z WWW:< <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/dominovy-efekt-a-europesimismus/1001686/47441/>>

⁶⁰ Tamtéž

80. léta s sebou ale přinesla novou vlnu integračního entuziasmu, která byla v protipólu k chřadnoucímu sovětskému bloku. Toto období je spojeno se jménem předsedy Evropské komise Jacquese Delorse. „Prosazoval program, který měl dotvořit vnitřní trh. Tento program Delors nazýval jako „Program jednotného trhu“, i když byl často označován také jako „Program vnitřního trhu“, nebo také „Program 1992“ či zkráceně EC92. Formálního rámce nabyl v Bílé knize lorda Cockfielda, která obsahovala 300 ustanovení potřebných pro transformaci společného trhu na trh jednotný. V červenci 1987 všichni členové přijali Jednotný evropský akt, což je společný právní závazek, který (vedle spousty dalších změn) formuluje opatření pro vytvoření jednotného trhu.“⁶¹ Jednotný evropský akt se pak stal po Římských smlouvách druhým klíčovým přelomem v procesu evropské ekonomické integrace. Odstranění práva veta vedlo k rychlému dobudování společného trhu. Také zavedení tzv. kvalifikované většiny (šedesáti procentní shody) vedlo k novým možnostem evropské integrace.⁶²

Jednotný evropský akt se časově kryje s Gorbačovovým působením ve funkci prvního tajemníka KSSS, s koncem Studené války, pádem Berlínské zdi a rozvalem celého sovětského bloku. Touto geopolitickou revolucí se pak otevírá nové kolo evropského sjednocování ve všech úrovních od ekonomiky po kulturu či právní aspekty v podobě mezinárodní subjektivity apod.

---

⁶¹ BALDWIN R., WYPLOSZ CH., *Dominový efekt a europesimismus* [online]. [cit. 2011-8-16]. Dostupný z WWW:< <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/fakta-o-eu/dominovy-efekt-a-europesimismus/1001686/47441/>>

⁶² SCHELLE, K. et al., *Historie integračních koncepcí a jejich vyústění v realitě EU*, s. 138.

4.5. Od Maastrichtu k euru

Vzhledem ke skutečnosti, že další politický nebo ekonomický rozvoj evropské integrace překračoval rámec zakládacích smluv, bylo opět nutné přikročit k jejich přezkoumání prostřednictvím mezivládní konference. Ta byla zahájena na summitu v Římě 15. prosince 1990 a týkala se jak možnosti vytvoření měnové unie, tak způsobu spolupráce členských zemí v oblasti zahraniční politiky, justice a vnitřních věcí.

Roční jednání vyvrcholilo v Maastrichtu ve dnech 9. a 10. prosince 1991, kde hlavy států a vlád členských zemí přijaly návrh smlouvy o Evropské unii, který byl následně slavnostně podepsán 7. února 1992 rovněž v Maastrichtu. Václav Klaus chápe Maastricht jako první chybu na celkově chybné cestě evropské politické integrace, když : „*Podpisem tzv. Maastrichtské smlouvy se Evropské společenství přeměnilo v Evropskou unii. Zdánlivě se nestalo nic jiného než výměna jednoho písmenka, změnilo se ES na EU. Maastricht ovšem znamenal kvalitativní přechod od společenství suverénních evropských států k unii, která je státům nadřazena a která se proto snaží získávat svůj mandát a svoji autoritu od regionů či přímo od jednotlivých obyvatel Evropy.*“⁶³ Také další euroskeptik a poslanec Evropského parlamentu Hanek Fajmon vidí v Maastrichtu chybu a kořeny jejího přijetí vidí ve třech důvodech: „*Na jejím pozadí lze identifikovat snahu o uchování státu blahobytu západoevropského typu na další období, snahu o spoutání sjednoceného Německa a snahu Jacquesa Delorse a eurofederalistů vybudovat evropský superstát.*“⁶⁴

Smlouva o Evropské unii, nazývaná také Maastrichtská smlouva podle místa jejího podpisu, pak vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Maastrichtská smlouva je vlastně

---

⁶³ KLAUS, V., *Patnáct let od podepsání Maastrichtské smlouvy* [online]. [cit. 2011-8-16]. Dostupný z WWW:<<http://www.revuepolitika.cz/clanky/147/patnact-let-od-podepsani-maastrichtske-smlouvy>>

⁶⁴ FAJMON, H., *Patnáct let od podepsání Maastrichtské smlouvy* [online]. [cit. 2011-8-16]. Dostupný z WWW:<<http://www.revuepolitika.cz/clanky/147/patnact-let-od-podepsani-maastrichtske-smlouvy>>

tvořena dvěma smlouvami.⁶⁵ Jednak smlouvou o Evropské unii a také revidovanou smlouvou o Evropském společenství. Zásadní změnou byl vznik pilířové struktury.

V rámci Maastrichtu jsou pak také vzhledem k euru stanovena kritéria, která musí být splněna, pokud se v budoucnosti má členský stát EU stát i členem eurozóny. K těmto kritériím patřila cenová stabilita (tedy nízká inflace), dále udržitelná fiskální pozice (tedy udržitelné deficity veřejných rozpočtů), dodržování fluktuačního rozpětí, nízké úroky a nezávislé postavení centrální banky.⁶⁶

Stručně řečeno: Maastrichtská konvergenční kritéria jsou souborem pěti ekonomických ukazatelů, které musí splnit stát usilující o zavedení jednotné evropské měny euro. Mezi kritéria patří:

- **Kritérium cenové stability** – členský stát musí vykazovat dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, sledovanou během jednoho roku před šetřením, která nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace tří států Unie, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.

- **Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb** – v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nesmí přesahovat o více než 2 procentní body úrokovou sazbu tří států Unie, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.

---

⁶⁵ *Evropská unie. Konsolidovaná znění.* [online]. Smlouvy o Evropské Unii a smlouvy o založení Evropského společenství [cit. 2011-8-16]. Dostupný z WWW:<
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/ce321/ce32120061229cs00010331.pdf>>

⁶⁶ DĚDEK, O., Historie evropské měnové integrace od národních měn k euru, s. 159-185.

- **Kritérium deficitu veřejných rozpočtů** – poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách nepřekročí 3 %.

- **Kritérium hrubého veřejného dluhu** – poměr hrubého veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu v tržních cenách nepřekročí 60 %, s výjimkou případů, kdy se poměr dostatečně rychle snižuje a blíží se uspokojivým tempem referenční 60% hodnotě.

- **Kritérium stability měnového kurzu** – členský stát dodržuje normální kurzová rozpětí, která jsou stanovena mechanismem směnných kurzů II (ERM II) Evropského měnového systému, a to minimálně v průběhu dvou posledních let před šetřením. Země zapojené do ERM II musí kurzy svých měn udržovat v povoleném fluktuačním pásmu ± 15 % od stanoveného středního kurzu (centrální parity) k euru, Dánsko musí dodržovat užší fluktuační pásmo $\pm 2,25$ %. Zároveň nesmí dojít k devalvaci centrální parity.⁶⁷

V roce 1995 je pak zvolen budoucí název evropské měny a evropská měnová unie vstupuje do své druhé fáze. V roce 1997 je přijat Pakt stability a růstu, na který tlačilo především fiskálně zodpovědné Německo, a v roce 1998 jsou oznámeny zakladatelské země eurozóny, k nimž Řecko tehdy nepatřilo. Řecko se stalo po krkolomných účetních a finančních machinacích členem eurozóny až v roce 2001, je jeho 12. členem.⁶⁸

---

⁶⁷ Euro [online]. [cit. 2011-8-18]. Do stupný z WWW:< <http://www.gvn.cz/gvnmath/data/zsv/eu/euro.pdf>>

⁶⁸ DĚDEK, O., Historie evropské měnové integrace od národních měn k euru, s. 159-185.

5. Identifikace příčin řecké krize

Řecká krize nemá pouze jednoho jmenovatele (například nehospodárné vynakládání s veřejnými penězi). Tento problém má řadu příčin, které jsou vzájemně propojené a vzájemně na sebe navazují. Jsou zde také zcela jednoznačně souvislosti s některými výlučně řeckými specifiky.

5.1. Specifika ekonomického modelu Řecka

Řecký stát patřil po 2. světové válce k prvním ohniskům nadcházející studené války. Desetileté trvající spojenecké vztahy k Británii (dynastické, imperiální, strategické spojenectví) a na druhé straně silná komunistická strana a především partyzánské hnutí a tradice boje o politické zisky se zbraní v ruce, to vše vytvářelo z této země neuralgický bod Středomoří. Stalinův nevelký zájem a naopak podpora Británie a od roku 1947 také USA vedly k tomu, že Řecko nespadlo do sovětského bloku. Přesto tato země neprodělávala během 50. a 60. let osud zemí typický pro ostatní země amerického bloku. Naopak hluboce rozdělená společnost, pozvolná ekonomická rekonvalescence, problémy se sousedy (především s Tureckem a Kyprem), to vše vyvrcholilo v roce 1967 v plukovnícký puč a autoritativní vojenský režim. Teprve rok 1974 znamenal nastoupení cesty k demokracii (s řeckými specifiky) a k tržnímu hospodářství. Vytvořil se systém politických stran se dvěma výraznými bloky, pravicovou Novou demokracií a levicovým PASOKEM. Na tomto půdorysu se navíc ustavil asi nevýraznější rys řecké demokracie. Je jím populismus.

V roce 1981 se stal vítězem voleb PASOK a její vůdce Andreas Papandreas (otec dnešního premiéra). Papandreas je považován za klasika západního populismu v politických i ekonomických otázkách. Jeho vláda trvala až do roku 1989, budoval silný veřejný sektor, snažil se na mezinárodní scéně vyvářet pro Řecko pozici Palmeho Švédska či Titovy Jugoslávie, to vše za cenu populismu, deficitů, finančních machinací, korupce. Konec jeho vlády v roce 1989 bývá někdy hodnocen jako stejný obrat, kterým prošly země sovětského bloku.⁶⁹

Řecká krize je příkladem důsledku vlády politiků nad trhy. *“Klíčovou novinkou posledních deseti let, která podle řady ekonomů přispěla ke krizi, bylo přijetí eura. To umožnilo Řekům zvyšovat si blahobyť bez častých devalvací a růst výdajů financovat donedávna levnými úvěry na trzích, které díky členství v eurozóně považovaly Řecko za podobně bezpečné jako ostatní členy. Hospodářská recese spolu se statistickými podvody obnažila neudržitelný růst státního dluhu v situaci, kdy řecká ekonomika kvůli silnému euru výrazně ztratila na konkurenceschopnosti. Korupce podkopává veřejné finance na nespočet způsobů. Daňoví poplatníci běžně snižují své platby tím, že se rozdělí s daňovým úředníkem o většinu vypočtené sumy. Korupce u vládních zakázek a politické protežování klientů-voličů nafukují vládní výdaje a drobné úplatkářství všeobecně podkopává autoritu státu v očích daňových poplatníků.”*⁷⁰

Přesný ekonomický dopad politického populismu změřit nelze. Je však doajista jednou z příčin dluhových problémů Řecka. Dokladem toho (viz tab. 1) jsou vysoké veřejné výdaje se stoupající tendencí a zároveň snižování daní.

---

⁶⁹ DURMAN, K., Popely ještě žhavé. Velká politika 1938-1991. Díl II. Konec dobrodružství 1964-1991, s. 350.

⁷⁰ Řecká krize je důsledkem korupce a modelu ekonomiky [online]. [cit. 2011-8-20]. Dostupný z WWW:< <http://www.penizenavic.cz/clanky/recka-krize-je-dusledkem-korupce-a-modelu-ekonomiky>>

Tabulka 1: Státní rozpočet – příjmy, výdaje, saldo za posledních 5 let

Rok	2006	2007	2008	2009	2010
Příjmy státního rozpočtu (v mld. €)	52,5	54,0	57,7	50,5	54,3
Příjmy státního rozpočtu (% HDP)	24,8	23,7	24,4	21,5	23,6
Výdaje státního rozpočtu (v mld. €)	60,7	63,9	70,6	81,4	77,4
Výdaje státního rozpočtu (% HDP)	28,7	28,1	29,8	34,6	33,6

Zdroj: Řecko finanční a daňový sektor [online]. [cit. 2011-8-20]. Dostupný z WWW:< <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/recko-financni-a-danovy-sektor/5/1000795/>>

Pro realizaci vysokých veřejných výdajů je potřeba zajistit dostatek zdrojů k jejich financování. Z tab 1. je možno vidět, že od roku 2006 došlo ke snížení příjmů státního rozpočtu k HDP přesto, že výdaje státního rozpočtu byly tou dobou neustále se zvyšující (vyjma roku 2007) a to jak v % k HDP tak v absolutní výši. Nižší příjem státního rozpočtu byl doajista podpořen, ne-li způsoben, snižováním přímých daní (s touto strategií se začalo od roku 2000). Řecko má fakticky jeden z nejnižších poměrů přímých daní na HDP.

Tabulka 2: Podíl daní a příjmů vlády na HDP vybraných zemí (rok 2009)

Stát	Podíl celkových příjmů vlády na HDP	Podíl daní na HDP	Deficity rozpočtů zemí za rok 2009 k HDP
Španělsko	34,7%	18,7%	-11,2%
Portugalsko	41,6%	22,2%	-9,4%
Irsko	34,1%	21,5%	-14,3%
Řecko	36,9%	19,3%	-13,5%
Německo	44,3%	23,6%	-3,3%
Francie	48,1%	24,9%	-7,6%
Dánsko	55,8%	47,1%	-2,8%
Finsko	53,2%	29,9%	-2,4%
Švédsko	55,7%	35,9%	-0,8%

Zdroj: ŠVIHLÍKOVÁ, I., Dopady řecké krize na eurozónu [online]. [cit. 2011-8-20]. Dostupný z WWW:< <http://www.penizenavic.cz/clanky/recka-krize-je-dusledkem-korupce-a-modelu-ekonomiky>>

Snižování daní je na teoretickém základě obecně doprovázeno snižováním veřejných výdajů a zásahů státu do ekonomiky a to také coby poskytovatele služeb. V Řecku tedy došlo k podvázání příjmové stránky rozpočtu a to přes zvyšující se výdaje. Tato iracionalita je zdůvodnitelná politickým populismem. Pokud je tedy akceptován populismus jako nezvratná součást politiky každého státu, pak zřejmě dochází ke krizi „neoliberalismu obecně“. Proti snižování veřejných výdajů adekvátně ke snižování daní působí politický populismus opačným směrem. Politická neochota a potřeba vnutit se veřejnosti, přesněji voličům, působí jako bariera k omezování veřejných výdajů. Lze se na to podívat i z druhé strany. Stát aplikující socialistický model rozšiřuje nebo buduje silný veřejný sektor, přičemž dochází k tlaku klientelismu na snížení daní. Dojde k disbalanci veřejných výdajů. Řecko je typickým příkladem působení politického populismu a klientelismu. Lze zde sice najít souvislost s Downsovým modelem politického cyklu (více k tomuto viz str. 41), nicméně, pokud jde o Řecko, nejedná se o opakující se cyklus, ale o dlouhodobý vývoj. Jako spíše kuriózní příklad politického populismu Řecka je možné uvést „příplatky za včasný příchod do práce“. Kuriozita tkví v tom, že tím samotný včasný příchod do práce není brán jako samozřejmost, ale jako aktivita navíc hodna odměnění. Jako další příklad mohou posloužit šestnácté platy ve státní správě.

První velkou příčinou současného stavu je tedy korupce, klientelismus a politický populismus řeckých vlád.

Proč k populismu a klientelismu takového rozsahu dochází právě v Řecku? Jako první možný důvod můžeme uvést řecké souvislosti s historickým vývojem (absence nepřerušného demokratického vývoje, zmiňované problémy se sousedy, poloha řeckého státu na periferii EU apod.).

Druhým a podstatně zásadnějším důvodem je však ekonomický model, v němž není stát chápán jako ochránce vlastnických práv lidí, ale jako zdroj příjmů. To vede přímo ke korupci a klientelismu, které podle ekonomů oslabují ekonomiku a zbavují stát obrovských sum. Kořeny tohoto řeckého ekonomického modelu, jenž pomohl svést zemi do dluhové krize, začínají již vznikem novodobého řeckého státu v 19. století. Historik Kostas Vergopoulos k tomu uvádí: *„Od počátku byl hlavním organizačním principem společnosti politický klientelismus, kdy politici výměnou za podporu poskytují díky nabyté moci různé materiální výhody. Pro novou vládnoucí třídu, již se stala vrstva výběrčích daní pro bývalé osmanské vládce, nebyl stát nástrojem ochrany majetku, ale prostředkem zajišťování jejich příjmů pomocí rozdělování prebend. Základní strukturou Řecka nebyla nikdy občanská společnost, ale stát. Kontrola státního aparátu se stala hlavním mechanismem rozdělování výsad a benefitů, zejména zajištění práce ve státních službách. Řecko mělo jeden z nejrozsáhlejších byrokratických aparátů v Evropě již ke konci 19. století, kdy mělo o tři čtvrtiny více úředníků na hlavu než Německo, a systém klientelismu zde přes všechny zvraty zůstal v podstatě nedotčen“*⁷¹

V Řecku je korupce a klientelismus velmi rozšířený. Dochází k napojení velkých stran na byznys a v neposlední řadě i k rozsáhlým daňovým únikům. Daňové úniky a šedá ekonomika Řecka se odhaduje až na 40 % HDP⁷², což je skutečně alarmující.

---

⁷¹ Řecká krize je důsledkem korupce a modelu ekonomiky [online]. [cit. 2011-8-20]. Dostupný z WWW:< <http://www.penizenavic.cz/clanky/recka-krize-je-dusledkem-korupce-a-modelu-ekonomiky>>

⁷² Šest zemí kde nejvíc bují šedá ekonomika [online]. [cit. 2011-8-21]. Dostupný z WWW:< <http://www.penize.cz/svetova-ekonomika/86865-sest-zemi-kde-nejvic-buji-seda-ekonomika>>

5.2. Řecko před vstupem do EMU

5.2.1. Hodnocení hospodářského vývoje

Řecko se v 80. letech mezinárodně i vnitřně stále více upevňovalo. Velmi k tomu přispěl právě vstup do Evropských společenství v roce 1981, který akceleroval hospodářský vzestup. „S výjimkou Rakouska všechny země, které vstoupily do Evropské unie v několika přístupových vlnách (v letech 1973, 1981, 1986 a 1995), zlepšily následně svou ekonomickou výkonnost jak vůči předcházejícímu období, tak i vůči průměrnému tempu ekonomického růstu v Evropské unii. Největší pokrok zaznamenalo Irsko, které v posledních třech desetiletích dosáhlo vysokého růstu HDP (přes 5 % ročně, v posledním desetiletí 8 %). Výraznou akceleraci tempa růstu HDP v průběhu let 1994-2002 v porovnání s předcházejícím desetiletím dosáhly též Finsko (3násobek), Řecko (růst o 1,4 p. b.), Španělsko (růst o 0,8 p. b.), Švédsko (růst o 1,2 p. b.). Portugalsko zrychlilo svůj růst až ve 2. polovině 90. let, kdy se růst HDP přiblížil 4 %.“⁷³

Zajímavé je, že Řecko bylo v roce 1981 stále poměrně chudou zemí, což bylo v evropském integračním procesu přinejmenším neobvyklé. V přístupovém procesu lze navíc rozeznat momenty, které odhalují kořeny dnešních problémů. Řecko totiž nebylo schopno splnit konvergenční kritéria, muselo si na vstup počkat. Bylo tak jedinou zemí, která z tohoto důvodu nebyla přijata hned v první vlně.⁷⁴ K základní charakteristice

---

⁷³ Porovnání ekonomického vývoje zemí před a po vstupu do EU [online]. [cit. 2011-8-22]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/komentar_hlavniho_analytika_csu_k_problematice_pristoupeni_cr_do_eu/\\$File/EU15.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/komentar_hlavniho_analytika_csu_k_problematice_pristoupeni_cr_do_eu/$File/EU15.pdf)>

⁷⁴ KARPOVÁ, E., Aktuální otázky světové ekonomiky. Hospodářská situace Řecka před vstupem do Evropské měnové unie, s. 3.

vývoje řecké ekonomiky před vstupem do EMU patří, že papandreovská vláda tyla z konstantního růstu hospodářství, který převyšoval dynamiku „členských zemí“, což je typickým příkladem zemí vstoupivších do ES (EU). *“Situace se prudce změnila v letech 1986 až 1987, kdy se zpomalení hospodářského růstu měnilo až v absolutní pokles. Až do roku 1993 pak pokračoval nevyvážený hospodářský růst – v letech 1988, 1989 a 1991 velmi silný, nadprůměrný růst, v roce 1992 a zejména 1993 naopak mimořádně silná recese.”*⁷⁵ Tato nevyváženost je znakem křehkosti řeckého hospodářství, které je silně závislé především na cestovním ruchu a rozhodně není exportní ekonomikou. Tatáž nevyváženost je vidět i v importu zboží a služeb a v podstatě i v oblasti spotřebitelských cen a tedy inflace. Silné inflační tendence jsou pro řeckou ekonomiku typické a před vstupem do EMU převyšovaly průměrné evropské trendy. Situace v oblasti nezaměstnanosti byla také konstantně v horší, než byl evropský průměr. Jestliže se pro 80. léta dá hovořit o nezaměstnanosti pohybující se kolem 7%, tak v souvislosti s plněním konvergenčních kritérií v 90. letech, nutností veřejných škrťů apod., se vyšplhala až na 11%.⁷⁶

Souhrnně lze tedy říci, že stav řecké ekonomiky před vstupem do EMU byl sice vzestupný, ale velmi křehký a nestabilní. Tato nestabilita doprovázená politickým populismem, přehnaným růstem veřejného sektoru a orientací na cestovní ruch byla časovanou bombou, která se od 90. let překrývala účetními machinacemi, přílivem financí ze strukturálních fondů (Řecko bylo před rokem 2004 stále čistým příjemcem) a jistými možnostmi, které skýtá samostatná měna. Na druhou stranu je nutno zdůraznit, že výchozí trendy si Řecko do ES již přineslo a že jejich míra byla během 80.-90. let umenšována. V tomto ohledu byl vstup do evropského integračního procesu jednoznačným pozitivem. *“Výsledky porovnání ekonomického vývoje zemí před a po vstupu do EU prokázaly jak zlepšení ekonomické výkonnosti (růstu HDP) a životní úrovně*

---

⁷⁵ KARPOVÁ, E., Aktuální otázky světové ekonomiky. Hospodářská situace Řecka před vstupem do Evropské měnové unie, s. 4.

⁷⁶ Tamtéž, s. 6-7.

(růstu spotřeby domácností), tak i ostatních rozhodujících indikátorů makroekonomického vývoje. Snížila se nejen inflace a nezaměstnanost, ale byl dosažen i pokrok v investičních procesech podporovaných nízkými úrokovými sazbami a v intenzitě mezinárodního obchodu, podporovaného společným bezcelním prostorem a existencí společné měny.“⁷⁷

5.2.2. Řecká ekonomika a konvergenční kritéria

Zakladatelské státy EU, instituce EU i ekonomové museli tušit, že Řecko od počátku svých snah o vstup do EMU, není ekonomikou, která by do tohoto klubu zcela zjevně patřila. „*Problémem byla zejména vysoká inflace, silná veřejná zadluženost (přesahující 100% HDP), do roku 1997 značně vysoký schodek veřejného rozpočtu (kolem 4% HDP) a relativně vysoké výnosy z dlouhodobých vkladů (nad 9%).*“⁷⁸ Řecko nebylo schopno k roku 1999 splnit z výše uvedených důvodů konvergenční kritéria a nebylo jako jediný stát přijato do EMU.

Následující 2 roky jsou věnovány úsilí o splnění všech kritérií, což v souladu s poměrně slušným růstem evropských ekonomik, účetními kouzly a přivíráním očí ze strany orgánů EU vedlo k přijetí Řecka do EMU v roce 2001. Evropská komise pozitivně hodnotila

---

⁷⁷ Porovnání ekonomického vývoje zemí před a po vstupu do EU [online]. [cit. 2011-8-22]. Dostupný z WWW:<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/komentar_hlavniho_analytika_csu_k_problematice_pristoupeni_cr_do_eu/\\$File/EU15.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/komentar_hlavniho_analytika_csu_k_problematice_pristoupeni_cr_do_eu/$File/EU15.pdf)>

⁷⁸ KARPOVÁ, E., Aktuální otázky světové ekonomiky. Hospodářská situace Řecka před vstupem do Evropské měnové unie, s. 7.

zvyšující se hospodářský růst (z 2,9% na 4,1% v roce 1999), toto však bylo do značné míry spojeno s investicemi do příprav na letní olympijské hry.

Řecko však bylo přijato, přestože nesplňovalo všechna kritéria (viz tab. 3). Právě zde je jedna z příčin dnešní krize eurozóny. Nutno podotknout, že Řecko nebylo samo, které bylo takto přijato.

5.2.3. Vývoj makroekonomických ukazatelů a plnění konvergenčních kritérií

Podíváme-li se blíže na číselné údaje vztahující se k základním konvergenčním kritériím, je možné zhodnotit, že v letech těsně předcházejících vstupu Řecka do eurozóny přetrvávaly konstantní problémy především v oblasti celkové výše veřejného dluhu vzhledem k HDP . Tato výše byla alarmující vzhledem k síle řecké ekonomiky a měla být výstražným signálem pro evropské politiky.

Z tabulky 3 a 4 lze jednoduše vyčíst, že sice došlo mezi roky 1997-1999 ke zlepšení všech ukazatelů, nicméně nedošlo ke strukturálním reformám.

Tabulka 3: Plnění konvergenčních kritérií, Řecko 1999

	Deficit rozpočtu k HDP (%)	Veřejný dluh k HDP (%)	Roční míra Inflace (%)	Dlouhodobá úroková sazba (%)	Stabilita kurzu
Kritérium	3	60	2,4	7,2	2 roky účast v EMS
Řecko	1,6	104,4	2,0	6,4	ANO

*Zdroj: Konvergenční zpráva, ECB [online]. [cit. 2011-8-23].
Dostupný z WWW: < <http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr2000en.pdf> >*

Tabulka 4: Plnění konvergenčních kritérií, Řecko 1997

	Deficit rozpočtu k HDP (v %)	Veřejný dluh k HDP (v %)	Roční míra inflace (v %)	Dlouhodobá úroková sazba (%)	Stabilita kurzu
Kritérium	3,0	60	2,4	7,2	Účast v ERM
Hodnota	4,0	108,7	5,2	9,8	od 3/1998

*Zdroj: Konvergenční zpráva, ECB [online]. [cit. 2011-8-23].
Dostupný z WWW: < <http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr1998en.pdf> >*

5.2.4. Komparace se Španělskem a Portugalskem

Španělsko i Portugalsko patří dnes ke skupině PIGS, ale jaká byla jejich makroekonomická situace na přelomu milénia? „Podle údajů za rok 1999 bylo Řecko ve srovnání se Španělskem zemí s celkem podobnými makroekonomickými charakteristikami, zejména pokud jde o dynamiku růstu. Řecko se výrazněji odlišovalo pouze vysokým veřejným zadlužením, relativně nižší dynamikou importu, domácí poptávky, průmyslové výroby a soukromé spotřeby.“⁷⁹ V případě Řecka a Portugalska byly ekonomické parametry ještě více podobné, v Řecku byla jen vyšší nezaměstnanost, nižší aktivita exportu a importu a taktéž nižší dynamika průmyslové výroby. Přes podobnost se Španělskem a Portugalskem lze usoudit, že případ Řecka je nejslabším v porovnání s těmito státy a tedy nejrizikovějším.

Za závažnou příčinu současného stavu je tedy možné považovat přijímání nových členů do EMU přesto, že nesplňují předem daná kritéria, zkrátka přivírání očí nad ekonomickou realitou kandidátských zemí.

Na základě vývoje řeckého hospodářství je pak zřejmě další příčinou jeho nekonkurenceschopnost, křehkost a nestabilita zapříčiněná nešťastnou ekonomickou strukturou (jednostrannými investicemi zejména do odvětví cestovního ruchu a s tím spojená „sezónost“), nevyvážeností importu a inflačními tendencemi. Lze tedy usoudit, že v případě Řecka nebylo posouzeno hospodářství v širokém kontextu tedy jako celek, včetně případných rizik z toho vyplývajících.

---

⁷⁹ KARPOVÁ, E., Aktuální otázky světové ekonomiky. Hospodářská situace Řecka před vstupem do Evropské měnové unie, s. 7.

5.3. Řecko v eurozoně

První roky eurozóny a eura byly brány jako úspěch. Euro se postupně stávalo i rezervní měnou, konkurovalo dolaru, bylo pevnou kotvou a v podstatě pomáhalo všem členským zemím. Totéž platilo i pro Řecko. Prostě první necelá dekáda 20. století, to byly ekonomicky hezké časy. Když se v roce 2007 rekapitulovala první pětiletka eura, tak se za bernou minci bralo, že: *„členové eurozóny mají prospěch z toho, že jsou součástí širšího měnového bloku. Například pro spekulanty je nyní mnohem obtížnější získávat rychlé zisky při měnových obchodech, čímž se odstranila velká část tlaků majících vliv na hodnotu měny. Spekulanti sice způsobili chaos počátkem 90. let, zapříčinili pád britské libry a později také italské liry, euro však zatím nijak vážně nepoškodili. V důsledku toho je teď eurozóna způsobilější než jednotlivé členské státy k absorbování cenových výkyvů. Vliv eura se dále rozšiřuje. Obchodování mimo oblast eurozóny se podílí na více než třetině hrubého domácího produktu eurozóny (HDP) a směnné kurzy na něj mají stále vliv. Silné euro poškozuje exportéry a odrazuje zahraniční investice do eurozóny, ale pomáhá dovozcům a investicím eurozóny kdekoli na světě. Pro občany EU je cestování uvnitř eurozóny mnohem snadnější bez nepohodlného směňování peněz. Rovněž srovnávání cen zboží a služeb je jednoduché, což přispívá k lepšímu fungování vnitřního trhu a podporuje zdravou konkurenci ve prospěch spotřebitelů. Celková hospodářská a cenová stabilita vytvořená eurem příznivě působí na celkové hospodářské klima, od rodinného hospodaření až po podnikání ve velkém. Podle současných údajů se odhaduje, že zavedení eura pomohlo zvýšit obchod uvnitř oblasti eura o 5-15%.“*⁸⁰

Na druhé straně se již před velkou krizí ukazovala achillova pata tohoto měnového projektu. Byla jí nemožnost svobodně operovat s úrokovými mírami, čímž lze v momentech krize podpořit především národní exportéry, a na druhé straně neschopnost

---

⁸⁰ *Hospodářská a měnová unie a euro* [online]. [cit. 2011-8-22]. Dostupný z WWW:<
<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/czech/C23/24/>>

domluvit se na jednotné ekonomické vládě eurozóny. To, co se nepodařilo v letech 2002-2007, se pak krutě nevyplatilo v letech následujících. Pravděpodobně nejčastější stížnost se v letech 2002-2007 týkala: „*nemožnosti členských států stanovovat si vlastní úrokové sazby... četní politici, zvláště v Německu, Francii a Itálii, volali po snížení úrokových sazeb, aby se stimuloval růst. Od června 2003 do prosince 2005 však ECB nastavila hlavní úrokovou sazbu na 2%, takže tito jednotlivci zřejmě zapomněli na to, že země eurozóny měly v této době nižší úrokové sazby, než dříve po celá desetiletí. Neschopnost členských států měnit úrokové sazby znamená, že nesmějí jednostranně snižovat úrokové sazby k podpoře investování nebo je zvyšovat k podpoře úspor. Jednotná evropská měna znamená jednotnou evropskou měnovou politiku. Byť neexistuje jednotná evropská hospodářská politika, všechny členské státy v eurozóně musí své vlastní hospodářské politiky provádět v mezích stanovených Evropskou unií.*“⁸¹

V roce 2011 těsně po přijetí eura Řeckem napsala Eva Karpová⁸², že Řecko sice vykazuje slušný hospodářský růst, nicméně celkové ekonomické charakteristiky jsou spíše rizikové. Jde především o problematiku měnové a fiskální parametry a samotnou zralost finančního a bankovního sektoru.“

---

⁸¹ *Hospodářská a měnová unie a euro* [online]. [cit. 2011-8-22]. Dostupný z WWW:<
<http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/czech/C23/24/>>

⁸² KARPOVÁ, E., Aktuální otázky světové ekonomiky. Hospodářská situace Řecka před vstupem do Evropské měnové unie, s. 17.

5.3.1. Situace Řecka po vstupu do EMU

Přestože se tedy zdálo, že se konvergenční kritéria v případě Řecka zlepšují, ukázalo se již v září 2004, že to byla jen chiméra a bylo jasné, že Řecko nemá jen potíže s výší veřejného dluhu, ale také se statistikou. Řecká vláda v roce 2004 oznámila Evropské komisi, že je nucena opravit vlastní statistiky o údaje deficitu státního rozpočtu za období 2000 – 2003. Následně bylo Evropskou komisí provedeno zpětné šetření pravdivosti těchto statistik a to počínaje rokem 1997. Výsledkem šetření byl závěr, že v letech 1997 – 2003 byly řecké statistické údaje úmyslně zkreslovány ve prospěch Řecka. Jednalo se také o ty údaje, na jejichž základě bylo Řecko přijato do EMU.⁸³

Je tedy evidentní, že již v roce 2004 orgány eurozóny a především její členské země věděly, že řecká situace, která nebyla růžová již v době přijetí eura, je fakticky mnohem horší a že se může stát v době cyklické krize obrovským problémem i pro ostatní. Přesto nebyly vůči Řecku uplatněny žádné sankce. Také jiné státy eurozóny, především Itálie a Belgie, mají potíže s veřejným dluhem a neplní konvergenční kritéria. Platí tedy jednoznačně: přestože byla konvergenční kritéria jasně stanovena a členové EMU se zavázaly těmito pravidly řídit, realita byla taková, že se jimi příliš nevázaly.

Deficit Řecka za rok 2009 činil 12,5 % HDP a patří k nejvyšším v Evropě (viz obr. 5). Rychlý růst nezaměstnanosti a chudoby reflektuje zadlužení Řecka. Nedobrý stav řecké ekonomiky oficiálně vyšel najevo až po té, co se k moci dostala vláda PASOKu, která překvapivě odhalila mnoho kostlivců ve skříni konzervativní vlády. Spolu s tím se opět

---

⁸³ *Kreativní účetnictví maskuje porušování paktu stability* [online]. [cit. 2011-8-22]. Dostupný z WWW:< http://www.euractiv.cz/cl/24/1976/Kreativni_ucetnictvi_maskuje_porusovani_Paktu_stability>

začal přetřásat již dlouho známý fakt, že Řecko „kreativně“ upravovalo své statistiky, aby splnilo Maastrichtská kritéria, a pozdě byt' přece se stalo členem eurozóny.⁸⁴

Ačkoliv v roce 2010 došlo k nárůstu vývozu (cca +12 %) a poklesu dovozu (cca -1 %), což se pozitivně odrazilo v poklesu deficitu obchodní bilance (-8,1 % dle CB, -6,5 % dle EL.STAT.), řecká obchodní bilance jak ukazuje tab. 5 je v zásadě neustále v deficitu. Tento trend je dokladem slabé konkurenceschopnosti řeckého hospodářství. Vstup do EMU navíc omezil podporu exportu v podobě různých nástrojů (např. devalvace měny), které měnová unie neumožňuje.

Tabulka 5: Vývoj řecké obchodní bilance⁸⁵

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vývoz (mld. €)	14,0	16,2	17,4	19,8	15,3 (14,4)	17,1 (16,2)
Dovoz (mld. €)	44,0	51,4	58,9	63,9	46,1 (48,1)	45,4 (47,7)
Bilance (mld. €)	-30,0	-35,2	-41,5	-44,1	-30,8 (- 33,7)	-28,3 (- 31,5)

*Zdroj: Řecká centrální banka, Řecký statistický úřad (EL.STAT.) [online]. [cit. 2011-8-23].
Dostupný z WWW:< <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/recko-financni-a-danovy-sektor/5/1000795/>>
Pozn.: V závorce údaje EL.STAT.*

⁸⁴ ŠVIHLÍKOVÁ, A., *Řecko v dluhové pasti a dopady na eurozónu. Britské listy* [online]. [cit. 2011-8-26]. Dostupný z WWW:< <http://www.blisty.cz/2010/3/19/art51667.html>>

⁸⁵ Údaje Centrální banky (CB) a Statistického úřadu (EL.STAT.) se vždy mírně liší, protože EL.STAT vychází z pohybu zboží, zatímco CB zachycuje finanční toky

země	2007 skutečnost	2008 skutečnost	2009 odhad
Belgie	-0,2	-1,2	-5,9
Bulharsko	0,1	1,8	-0,8
Dánsko	4,5	3,4	-2
Německo	0,2	0	-3,4
Estonsko	2,6	-2,7	-3
Finsko	5,2	4,5	-2,8
Francie	-2,7	-3,4	-8,3
Řecko	-3,7	-7,7	-12,7
Velká Británie	-2,7	-5	-12,1
Irsko	0,3	-7,2	-12,5
Itálie	-1,5	-2,7	-5,3
Lotyšsko	-0,3	-4,1	-9
Litva	-1	-3,2	-9,8
Lucembursko	3,7	2,5	-2,2
Malta	-2,2	-4,7	-4,5
Nizozemí	0,7	0,7	-4,7
Rakousko	-0,6	-0,4	-4,3
Polsko	-1,9	-3,6	-6,4
Portugalsko	-2,6	-2,7	-8
Rumunsko	-2,5	-5,5	-7,8
Švédsko	3,8	2,5	-2,1
Slovensko	-1,9	-2,3	-6,3
Slovinsko	0	-1,8	-6,3
Španělsko	1,9	-4,1	-11,2
Česká republika	-0,7	-2,1	-6,6
Maďarsko	-5	-3,8	-4,1
Kypr	3,4	0,9	-3,5

Obrázek 5: Deficity a přebytky rozpočtů zemí EU v % HDP

Zdroj: ŠVIHLÍKOVÁ, A., Řecko v dluhové pasti a dopady na eurozónu. Britské listy [online]. [cit. 2011-8-26]. Dostupný z WWW:< <http://www.blisty.cz/2010/3/19/art51667.html>>

Údaje Eurostatu na obr. 5 však na druhou stranu jasně demonstrují, že udržet v krizi vyrovnaný rozpočet a to v jakékoliv zemi je velmi těžké, ne-li nemožné. Velmi dobře si počínaly skandinávské země, které byly schopné v dobrých letech nashromáždit přebytky rozpočtu, takže mají rezervu, ze které mohou čerpat. Řecko není s vysokým deficitem osamoceno, velmi špatná je situace Velké Británie a Irska, které za ním zaostávají jen o málo. V případě Řecka se ovšem nejedná o výkyv daný krizí, ale i o vysoké celkové zadlužení v poměru k HDP.

Období hospodářské krize dostalo všechny slabší „kusy“ v eurozóně v podstatě na kolena. Úroky z dluhopisů jižního křídla šly rapidně nahoru a staly se především pro Řecko již neufinancovatelnými. Klíčové ekonomické parametry řeckého hospodářství se rapidně zhoršily a Řecko se ocitlo fakticky v bankrotu. Ztráta důvěry trhu vůči Řecku, odhalení toho, že sice existuje jednotná evropská měna, ale nikoli jednotná odpovědná evropská ekonomická politika, to vše vedlo k tomu, že Řecko není schopno financovat své úroky z dluhů (jistina nebude splacena nikdy) a táhne ke dnu i další země, především jižního křídla eurozóny. Fiskální politika, míra deficitů, spoléhání se na krytí ze strany silných států eurozóny, které měly u ratingových agentur dobrý zvuk, to vše nakonec vedlo k rozbujení všech výše uvedených rizik.

Na vině je tedy samozřejmě hospodářská krize jako taková, nicméně hospodářskou krizi, přestože situaci zemí rapidně zhoršila (mimo jiné i vzhledem k neufinancovatelné tíži dluhové služby), zde budu chápat jen jako „jev“, který zkoumané příčiny, chyby, neduhy „obnažil“, nikoliv jako příčinu samotnou.

Příčin dnešní krize z období po vstupu Řecka do eurozóny bylo tedy identifikováno hned několik. Jednou z těch závažných je, že Řecko po vstupu do eurozóny v podstatě pokračovalo v zajetých kolejích. Dalo by se říci, že sama řecká vláda podcenila rizika. Snaha snižovat deficit veřejných výdajů zkrátka nebyla dostatečná a stále můžeme hovořit o slabé konkurenceschopnosti řeckého hospodářství.

K současné krizi zcela jistě přispělo nejen samotné nedodržování konvergenčních pravidel a zamlčování respektive „přikrášlování“ ekonomické reality Řecka. Šlo jednoznačně o nedodržení zásady reálnosti a pravdivosti veřejných rozpočtů a statistik, které jsou například v ČR dány zákonem (více k tomuto viz str. 31) a především nevyvození hmotné odpovědnosti ze strany Evropské komise. Tímto aktem bylo vydáno jednoduché poselství i ostatním zemím „za nerespektování

pravidel vás nikdo trestat nebude“. Kritéria eurozóny jsou pak takto ponižována ze závazných pravidel pouze na doporučení a výsledkem jsou rodící se krize v dalších zemích eurozóny. Neuplatňování sankcí v podstatě umožňovalo řecké straně nedůslednost v plnění konvergenčních kritérií.

Za další, i když vzhledem k „neproexportně orientované řecké ekonomice“ nepříliš silnou příčinu současného stavu Řecka, můžeme považovat fakt, že členové eurozóny mají menší možnost manipulace s úrokovými mírami a tím menší možnost podpory domácích exportérů.

Existuje celá řada dalších příčin, zejména názory zachraňovaného a záchranáře se liší. Zatímco veřejnost, především Němci, inklinují k odpovědím, že Řekové nikdy neuměli hospodařit, sami Řekové zmiňují jiné důvody, ať už jsou jakkoliv významné. Společnost Goldman Sachs pomáhala Řecku skrýt jeho dluhy a zároveň si na trhu zahrála hru na řecký bankrot. K této hře je potřeba speciálního finančního instrumentu CDS – credit default swaps. V případě CDS se vlastně jedná o sázku na špatný hospodářský výsledek. Kupující platí pravidelné splátky prodávajícímu, který naopak dostane výplatu, když podkladové aktivum „selže“. Goldman Sachs si tak vlastně vydělával na úvaze, že řecká ekonomika zbankrotuje.⁸⁶

---

⁸⁶ ŠVIHLÍKOVÁ, A., *Řecko v dluhové pasti a dopady na eurozónu. Britské listy* [online]. [cit. 2011-8-26]. Dostupný z WWW:< <http://www.blisty.cz/2010/3/19/art51667.html>>

6. Návrhy na omezení příčin a snížení rizika vzniku další krize

6.1. Politický populismus

Politická stabilita je předpokladem pro zahájení jakýchkoliv ozdravných kroků. Je potřeba vykročit cestou ke stabilizaci veřejných výdajů, tedy cestou zvýšení daní a snížení výdajů. Nicméně je jasné, že bez podpory společnosti a tím pádem se střídajícími se vládami, nemusí mít veškerá přijatá opatření kontinuální charakter. Pro zdárnost všech cílů je důležité získat nejen široké spektrum politické reprezentace, ale také společnost. To však nebude zdaleka lehké. Populismus jako součást řecké politiky pravděpodobně nevymizí. Jedním ze základních opatření proti vládnímu populismu v obtížných dobách bývá vytvoření velkých koalic, které pokryjí celé politické spektrum vyjma extrémů a zajistí i nepopulární problematické exekutivní rozhodnutí. Otázku, jak docílit dlouhodobého charakteru takové koalice v separované demokratické společnosti, však těžko zodpovědět. Snad jen aktivizovat kampaň a útočit na občanskou odpovědnost s cílem sjednotit postoje společnosti s realizací úspor a utahováním opasků. Nicméně v poslední době zatím skoro nic nenasvědčuje tomu, že by řecká společnost přestala vytvářet tlak na vládu.

6.2. Korupce a klientelismus

Omezení korupce a klientelismu je jedna z klíčových věcí pro postup Řecka zpět mezi relativně úspěšné evropské země. Znamená to nejen rozsáhlou privatizaci veřejného sektoru, propouštění ve veřejném sektoru a oslabování sociálního státu a administrativního řízení, ale zároveň i mentální přerod, jelikož pro řadu řeckých podnikatelů a podnikatelských plánů bylo stěžejním cílem „dojit stát“ a nikoliv

produktivně vyrobit a zobchodovat. Důležitým pomocníkem by mohl být soubor přísných antikorupčních opatření (zákonů) a jejich důsledné trestně právní vynucování.

6.3. Nedodržování konvergenčních kritérií a rozpočtová neodpovědnost

Logickým postupem by měl být a zcela jistě bude daleko přísnější dohled ze strany eurozóny potažmo Evropské komise. Součástí tohoto dohledu by mělo být důsledné uplatňování sankcí v případě nedodržování stanovených pravidel. Nemělo by nadále docházet k tomu, že Pakt stability a růstu neplatí pro všechny. Neuplatňování sankcí na velké státy (opakovaně Pakt stability a růstu porušili Francie a Německo) pak pochopitelně vytváří precedens jak postupovat ve vztahu k ostatním zemím.

Jaké jsou hlavní možnosti sankcí v současné době? Je to především možnost odepření přímých plateb z kohezních fondů. Další možnosti sankcí vyplývají především z Paktu stability a růstu, který byl v červnu 1997 schválen v Amsterdamu. Nabyl účinnosti v lednu 1999, kdy vznikla eurozóna. *„Pakt stability a růstu je vedle hlavních směrů hospodářské politiky, které jsou nástrojem pro koordinaci hospodářských politik členských zemí a Společenství v souladu se Smlouvou o ES (čl. 99(2)), základním nástrojem Evropské komise k udržení a posilování rozpočtové disciplíny. Pakt navazuje na Smlouvu o ES a zabezpečuje, aby státy eurozóny dodržovaly základní pravidla fiskální omezitelnosti, aby ctily maastrichtská konvergenční kritéria a nepojímaly je jen jako podmínku pro vstup do EMU.“*⁸⁷ V řadě dalších směrnic je celá situace upřesněna, nicméně teorie neodpovídá praxi. Po řadu let bylo porušování konvergenčních kritérií

---

⁸⁷ Povinnosti kandidátských a členských států v procesu integrace s Evropskou unií. URL: www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/P12_doc.doc [cit. 2011-08-29].

přehlíženo, přestože existují dozorové a finanční sankce a v poslední řadě sankce v podobě odchodu dané země z eurozóny. Myslím si, že rozsah sankcí, které má Evropská komise k dispozici je dostatečný, přesto přísnější pokuty by mohly následovat. Podle mého názoru však postačí sankce současné. Je však nutné začít je skutečně uplatňovat.

Co se týče samotných konvergenčních kritérií, bylo by vhodné přezkoumání jejich dostatečnosti, alespoň pro nově přijímané země. Současná kritéria v podobě ukazatelů nedefinují jednoznačně strukturu a stav hospodářství v širším pohledu. Rozumným krokem by mohlo být stanovení nového modelu pro přijímání členů, založeného na komplexnějším hodnocení jak parametrů ekonomiky tak struktury hospodářství. Pochopitelně nepřijímat do měnové unie s vyspělými a produktivními zeměmi ekonomiky nepřipravené a udělat tlustou čáru za zavíráním očí nad stanovenými parametry.

Pokud jde o rozpočtovou neodpovědnost Řecka po vstupu do EMU a o otázku, zdali se tato příčina může opakovat, odpověď zní „ne“ a to z prostého důvodu: kritéria stanovená Řecku při záchranných balících ze strany eurozóny jsou již bedlivě sledována, takže liknavý postoj let 2001-2008 se již nevrátí.

Na podporu rozpočtové odpovědnosti a zvýšení efektivity veřejných výdajů je možné uplatňovat z teorie „ekonomiky veřejného sektoru“ hodnotící mechanismy veřejných programů, které byly zmíněny v této práci na str. 21 (například pět kritérií v rámci tohoto hodnocení, které shrnul ekonom Jozef Medvėď.) Podle ekonomky Jitky Pekové (viz str. 22) je důležité zadat hodnocení výdajových programů nezávislým znalcům. Nejvíce účinné by mohlo být dozorování Evropské komise. V kapitole „Ekonomie veřejného sektoru“ je popsána důležitost Ministerstva financí. Toto ministerstvo by mělo být pod drobnohledem, vzhledem ke klíčové roli v oblasti financování veřejného sektoru. Skutečně odborné nikoliv politické vedení tohoto resortu by zásadně přispělo

k rozpočtové odpovědnosti. Nepolitické vedení jednoho z nejdůležitějších ministerstev je však v běžné praxi stěží realizovatelné.

6.4. Porušení zásady pravdivosti veřejných rozpočtů a statistik

Zde by mohlo být řešení ve vyšší integraci národních rozpočtů a politik veřejného sektoru s orgány EU a s tím související nezaujaté kontrole. Nicméně v současné době návrh na užší koordinaci je již předložen Evropské komisi. V této souvislosti se tedy již koná. Půjde o spolupráci EU při tvorbě národních rozpočtů. Pokud návrh projde, pak zřejmě dojde k omezení samostatné ekonomické politiky. Podle ekonomky Ilony Švihlíkové bude následovat integrace politická.

6.5. Neovlivnitelnost úrokové míry v rámci EMU

Řešení této příčiny existuje jediné a to vystoupení z eurozóny a návrat k drachmě. To se zdá v současné situaci z řady důvodů nepravděpodobné. Jedním z hlavních důvodů je ten, že by došlo k okamžitému pádu bankovního sektoru, což by spustilo další evropskou krizi, jelikož řadu aktiv řeckých bank drží především banky francouzské.

6.6. Nízká konkurenceschopnost řeckého hospodářství

V souvislosti s nemožností devalvace měny po akceptování eura se ještě prohloubila nekonkurenceschopnost řeckého hospodářství jak dokládá schodek řecké obchodní bilance (viz tab. 5). Nástroje na podporu řecké konkurenceschopnosti, které nabízela vlastní měna, by podle mého názoru měl vystřídat jediný další způsob a sice tlak na mzdy. Vydá-li se řecko cestou snižování mzdových nákladů budou následovat dva efekty a sice pozitivní ve smyslu vyšší cenové konkurenceschopnosti a negativní v souvislosti s podvázáním domácí poptávky. Nicméně určitý tlak na poměrně vysoké řecké mzdy je dle mého názoru na místě. Z tabulky 6 je patrné, že průměrná mzda v roce 2008 činila v Řecku více než dvojnásobek ve srovnání s ČR. Řecká průměrná mzda v roce 2008 byla podstatně vyšší než v Portugalsku a téměř dosahovala úrovně Kanady a USA.

Tabulka 6: Průměrné měsíční mzdy ve vybraných zemích

Stát	Hrubá měsíční mzda v národní měně	Hrubá měsíční mzda (EUR)
Švédsko	29 063 SEK	2 831
Francie	2 736 EUR	2 736
USA	3 405 USD	2 290
Kanada	3 591 CAD	2 277
Itálie	2 183 EUR	2 183
Řecko	2 175 EUR	2 175
Nový Zéland	3 919 NZD	1 933
Španělsko	1 900 EUR	1 900
Island	341 441 ISK	1 859
Korea	2 887 724 WON	1 682
Portugalsko	1 398 EUR	1 398
Česko	23 542 CZK	925

*Zdroj: OECD, Gross Monthly Wages [online]. [cit. 2011-8-23]. Dostupný z WWW: <
http://www.oecd.org/document/60/0,3746,en_2649_34533_1942460_1_1_1_1,00.html >*

7. Závěr

Ve své práci jsem se snažil zachytit příčiny krize eura v souvislosti z Řeckem a navrhnout jak docílit toho, aby se podobná krize neopakovala. Zároveň bylo také cílem dokázat, že se jedná o hlubší problém než pouze rozpočtová nedisciplinovanost a neodpovědnost. Identifikované příčiny jsou víceméně známé a nejedná se tedy ve všech případech o „novum“. Myslím si však, že se podařilo vystihnout souběh a provázanost těchto příčin najednou. Snažil jsem se na současný stav dívat v širším kontextu, tedy neupřednostňovat pouze ekonomický aspekt, ale zahrnout i pohled společensko-politický. V diplomové práci byly také zachyceny základní příčiny na základě analýzy ekonomického a politického vývoje Řecka od 2. světové války v provázání s evropskou integrací a především s přihlédnutím k dnešnímu stavu eurozóny. Také nebyl opomenut vývoj evropské integrace. Pochopení tohoto procesu, jeho politických, ekonomických i geopolitických motivů, je důležité k pochopení dnešní situace. Dospěl jsem k závěru, že eurozóna je pro EU důležitá neboť je jednoznačně přínosem ekonomickým a v neposlední řadě stál její vývoj příliš mnoho úsilí a času. Upuštění od toho projektu je tedy velmi nepravděpodobné.

Závěr mé diplomové práce je, že v případě řecké krize nejde jen o zhoubnost vysokých výdajů státu. Problém je mnohem hlubší. Jde o kumulaci mnoha faktorů, mnoha příčin, které jsou mnohdy vzájemně propojené a na sebe navazující. Některé příčiny tedy není možné izolovat. Bylo zjištěno, že příčiny nelze hledat pouze v Řecku, ale i na straně eurozóny. Za silnou příčinu je možno považovat politický populismus provázaný s klientelismem a korupcí. Tento faktor bezprostředně ovlivnil výši veřejných výdajů a výši daní (tedy stručně řečeno nízké daně a vysoké veřejné výdaje). Nemohu souhlasit s tím, že populismus a klientelismus je hlavně selhání politiků, jak tvrdí část řecké veřejnosti. Tato problematika je totiž hluboce zakořeněná v řecké společnosti a souvisí s jejím vývojem. Učinil jsem také závěr, že není vhodné slepě přistupovat k dogmatickému uplatňování ekonomických doktrín. Zkušenosti Řecka vytváří určitou modelovou situaci, že liberální snižování daní a plánovaná redukce veřejného sektoru naráží na odpor

veřejnosti, který se vzápětí přesune na politickou scénu. Vláda vedená motivem setrvat co nejdéle, nikoliv odpovědností, tlaku stěží odolává. Výsledkem pak může být pouze samotné snížení daní bez škrťů ve veřejných výdajích. Analogický problém je patrný ze situace v české republice. Současná vláda svádí přímo „boj“ s některými skupinami společnosti, pokud jde o snižování veřejných výdajů. Budu pokračovat úvahou. Pokud jednou dojde ke štědrému sociálnímu modelu pak jeho omezování, čili snižování veřejných výdajů, můžeme považovat za nepružné. Z politického systému, kde většinu získá ten, kdo nabídne voličům nejvíce, vznikne stěží odpovědná vláda. Kořeny tohoto problému mají společenský charakter. Pokud je, takzvaně „dojit stát“ součástí ekonomického fungování společnosti, pak je jasné, že se problémy nebudou řešit dříve, než bude skutečně „téci do bot.“ Podle mého názoru v české republice dostatečně zafungovala celospolečenská diskuze o nutnosti úspor. Je však otázkou, zdali by byla vedena takto intenzivně pokud bychom před sebou neměli příklad Řecka.

V ekonomické rovině v souvislosti s přijetím Řecka do EMU, ale i po akceptování eura v Řecku došlo k podcenění rizik jak na řecké straně, tak na straně eurozóny - ať už šlo o neplnění konvergenčních kritérií samotných, neuplatňování nástrojů k jejich vymáhání či marná snaha při úpravě statistiky ve prospěch Řecka a pokračování v deficitní politice. Dovolím si tvrdit, že kritéria vzešlá z paktu stability a růstu nejsou dostatečná, jak se ukázalo na řeckém příkladu. V rámci prevence podobných krizí by bylo vhodné posuzovat hospodářství a ekonomickou stabilitu nových členů v širším kontextu, nikoliv jen pozvat k členství v EMU každou ekonomiku, která splní (v horším případě i nesplní) několik makroekonomických a fiskálních parametrů. Silnou příčinou krize eura je „nevymáhání“ plnění stanovených pravidel přesto, že nástroje k dispozici byly. Jsou zde případy neplnění konvergenčních kritérií i ze strany jiných států. Pokud jde o „velké“ země a přístup Evropské komise k nim, je možná právě tento vytvořený precedens hledaným synonymem. Věřím, že nadále budou stanovená pravidla závazná, vymahatelná a platná pro všechny členy eurozóny bez rozdílu.

Předmět diplomové práce jsem řešil za podmínky zachování eurozóny v její současné podobě. Přesto se nabízí otázka, zdali je tato cesta pro eurozónu nejrozumnější. Jaká je v dnešní situaci neracionálnější cesta pro Řecko i pro eurozónu, na tom se stěží shodne většina ekonomů. Část argumentů mluví tím směrem, že by Řekové a s nimi i další měli klub opustit a vrátit se k národním měnám. Část naopak tvrdí, že je ideální čas k vytvoření dalšího stupně integrace, evropské vlády a jednotné hospodářské politiky, s čímž souvisí i vydávání evropských dluhopisů, jejichž úroková míra by se podstatně snížila. Další část míní, že postačí navyšovat tzv. „evropský finanční val“. Všechny varianty mají svá pro a proti, existuje však příliš mnoho neznámých. Jisté je pouze jedno, vystoupení Řecka by muselo být doprovázeno masivní zahraniční pomocí tuzemským bankám, jelikož lze předpokládat, že by nastal hon na banky a celkově by se Řecko uvnitř zhroutilo. Navíc by to byl jistým způsobem precedens a těžko odhadnout, jakým způsobem by na to globální trhy reagovaly a zdali by do stejné situace okamžitě nenatlačily i Portugalsko či Španělsko. Myslím si, že 50 let evropské integrace je tak velkou věcí, že je nemožné nechat euro padnout. Evropská integrace je natolik důležitým statkem pro všechny Evropany, nevyjímaje Řeky, že si lze těžko představit situaci, že by i kvůli této krizi měla uvážnout na mělčině. Domnívám se, že počínaje přijetím Řecka do EMU je již osud tohoto státu s evropskou integrací spojen. Bruselské elity a osa Paříž – Berlín by měly využít této jedinečné šance a pokročit v procesu evropské integrace a vytvořit orgán, který by měl pravomoci jak ve fiskální, tak i daňové rovině. Přechodný stav, v němž se eurozóna v letech 2002-2007 nacházela, byl příliš drahým dobrodružstvím.

